

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. บทบาทและหน้าที่ของผู้ปกครอง
2. ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
3. แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองนักเรียน
4. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
 - 4.1 ความหมายของชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชน
 - 4.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน
 - 4.3 บทบาทของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นของคน
 - 4.4 การบริหารแบบมีส่วนร่วม
 - 4.5 ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา
 - 4.6 รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน
 - 4.7 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
 - 4.8 ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของชุมชน
5. ขอบข่ายและภารกิจการบริหารและการจัดการสถานศึกษา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

บทบาทและหน้าที่ของผู้ปกครอง

พ่อแม่ผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่และภาระสำคัญในการช่วยเหลือลูกในด้านการศึกษา โครงการต่าง ๆ จะประสบความสำเร็จจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองด้วย ดังนั้นผู้ปกครองจึงมีหน้าที่ดังนี้

1. การทำความเข้าใจในงานหรือโครงการที่โรงเรียนแจ้งให้ทราบ หากไม่เข้าใจ หรือมีความคิดเห็นที่จะเสนอแนะก็ควรรับแจ้งให้ทางโรงเรียนทราบหรือหาโอกาสติดต่อพูดคุย กับทางโรงเรียน มีผู้ปกครองหลายท่านเมื่อได้รับฟังข้อมูลข่าวสารจากโรงเรียน แล้วเกิด ความคิดขัดแย้งกับทางโรงเรียนแทนที่จะเสนอความคิดที่ขัดแย้งให้โรงเรียนทราบ กลับแสดง การต่อต้าน โจมตีโรงเรียนจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกต่อต้านโรงเรียนซึ่งไม่เป็นผลดี

2. การให้ความร่วมมือ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนจะต้องได้รับจาก ผู้ปกครอง โรงเรียนหลายแห่งรายงานว่าไม่สามารถไปเยี่ยมบ้านนักเรียนได้ เนื่องจากพ่อแม่ ไม่ค่อยอยู่บ้าน เมื่อครูดัดข้อขอให้ผู้ปกครองไปพบครูที่โรงเรียน พ่อแม่อ้างว่าไม่มีเวลาไม่ว่าง การพบปะระหว่างครูกับผู้ปกครองเป็นสิ่งจำเป็นและมีประโยชน์ อย่างน้อยเป็นโอกาสที่ พ่อแม่จะารู้จักกันไว้ เป็นความสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กโดยตรง พ่อแม่บางคน หลงโทษครูต่าง ๆ นานา เพราะเด็กนำข้อมูลที่บิดเบือนมาเล่าให้พ่อแม่ฟัง พ่อแม่หลงเชื่อ แต่ทราบความจริงเมื่อพบครู การให้ความร่วมมือไปประชุมตามที่โรงเรียนเชิญ เป็นสิ่งที่มีค่า อย่างยิ่งทั้งต่อตัวผู้ปกครองเองและเด็ก กล่าวคือ ทำให้ผู้ปกครองได้ทราบและเข้าใจงานของ โรงเรียนและบริการต่าง ๆ ที่เด็กได้รับจากโรงเรียนและสภาพของโรงเรียนที่ผู้ปกครอง มอบความไว้วางใจให้เป็นสถานที่ฝึกฝนบุตรหลานด้วยความรักความเอาใจใส่ต่อเด็ก ผู้ปกครองหลายคนบ่นว่าความจำเป็นทางเศรษฐกิจทำให้ทั้งพ่อและแม่ต้องออกไปทำงาน นอกบ้าน ทำให้ไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ลูก ปัญหาต่าง ๆ สามารถคลี่คลายได้ หากพ่อแม่ หันมาให้ความเอาใจใส่ ให้เวลากับลูกบ้าง (ยาใจ แสงศักดิ์. 2529 : 6-7)

ละเมียด ลิมอักษร (2514 : 13-16) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้ปกครอง ในการอบรมสั่งสอนเด็กว่า การอบรมสั่งสอนของผู้ปกครองที่บ้านยังคงดำเนินต่อไป แม้ว่า เด็กจะเข้าโรงเรียนแล้ว ผู้ปกครองบางคนเข้าใจผิดและวางมือในการอบรมสั่งสอน เมื่อเด็ก เข้าโรงเรียนแล้วเข้าใจว่า เป็นหน้าที่ของครูแต่ฝ่ายเดียว ซึ่งยังไม่ถูกต้องนัก เพราะบุคลิก ส่วนตัวของเด็ก เช่น ความสนใจ อุปนิสัย และกิริยาต่าง ๆ เป็นสิ่งที่เด็กได้รับมาจาก ทางบ้านทั้งสิ้น ผู้ปกครองจึงควรเสริมสร้างอุปนิสัยที่ดีในด้านต่าง ๆ ให้แก่เด็กดังนี้

1. สุขนิสัย ให้เด็กรู้จักนอนเป็นเวลา รู้จักรับประทานอาหาร ที่มีประโยชน์ ต่อร่างกาย รู้จักรักษาความสะอาดของเสื้อผ้า และร่างกาย

2. นิสัยในการทำงาน ผู้ปกครองควรเสริมสร้างนิสัยที่ดีในการทำงานให้แก่เด็ก เช่น ให้อ่านหนังสือ เล่นเครื่องเล่นให้ถูกที่ รู้จักรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบ เรียบร้อย

3. คุณธรรมที่ดี ผู้ปกครองควรฝึกอบรมให้เด็กมีมารยาทที่ดี การมีมารยาทที่ดีเป็นผลของการฝึกอบรมมิใช่เป็นคุณลักษณะที่เป็นมาแต่กำเนิด คุณธรรมที่ดีที่ควรอบรม ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อ การอบรมดังกล่าวควรอบรมด้วยตัวอย่างคือผู้ปกครองต้องปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีของเด็ก

4. ความอยากรู้อยากเห็น ผู้ปกครองไม่ควรอ้างว่าไม่ว่างหรือรำคาญที่จะตอบคำถามต่าง ๆ ของเด็ก แต่ควรชอบที่จะส่งเสริมความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก โดยการตอบคำถามต่าง ๆ ของเด็กด้วยความเต็มใจและเห็นใจ จะช่วยให้เด็กฉลาดและมีความสนใจกว้างขวางขึ้น

5. ความเชื่อมั่นในตนเอง การที่ผู้ปกครองคอยแต่จะปกป้องเด็กอยู่ตลอดเวลา นั้นเป็นการกระทำที่ผิด ควรปล่อยให้เด็กได้รู้จักการป้องกันตนเองและพึ่งตัวเองให้มากที่สุด

6. ความเข้าใจในค่าของเงินและการใช้เงิน เพื่อให้เด็กรู้จักราคาของ รู้จักใช้เงินประหยัดเงิน

7. การใช้จ่ายและการทำงานภายในบ้าน ผู้ปกครองควรอบรมเด็กทั้งชายและหญิงให้มีส่วนช่วยเหลือกิจกรรมภายในบ้าน เช่น การทำความสะอาด การล้างถ้วยชาม ซึ่งเป็นการช่วยเหลือผู้ปกครองเท่าที่จะทำได้ จะทำให้เด็กเกิดความภูมิใจ

8. เรื่องเพศศึกษา ผู้ปกครองไม่ควรปล่อยให้เด็กได้รับรู้ในเรื่องเพศศึกษาจากโรงเรียนและเพื่อนเท่านั้น ควรให้คำแนะนำเด็กและให้ความรู้แก่เด็กในสิ่งที่ถูกต้อง

9. ความร่วมมือ ผู้ปกครองควรอบรมเด็กให้เห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกัน โดยการฝึกให้เด็กได้รู้จัก ให้ความร่วมมือกับสมาชิกในบ้าน ในโรงเรียนและในชุมชน โดยส่งเสริมให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของบ้าน โรงเรียน และชุมชน จะมีการช่วยเหลือให้สอนของโรงเรียนสำเร็จสมความมุ่งหมาย

ไพฑูริย์ สนิลรัตน์ (2525 : 79-80) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการตลอดชีวิต ดังนั้นการที่จะให้เด็กเรียนรู้และเติบโตไปอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีความหมาย จึงจำเป็นต้องให้เด็กเรียนรู้ตลอดเวลา และตลอดเวลาที่เด็กอยู่ในโรงเรียนเด็กได้รับการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งแล้วแต่เมื่อมาที่บ้านเด็กควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติมด้วย ซึ่งวิธีการศึกษาเพิ่มเติมที่บ้าน มี 2 ลักษณะคือ

1. การให้การศึกษาเชิงของการเรียนรู้ชีวิต ทั้งภายในครอบครัว และชีวิตภายนอกที่เกิดจากการพูดคุยสนทนากับผู้ใหญ่ หรืออ่านหนังสือพิมพ์ ดูโทรทัศน์ พ่อแม่ควร

สอนลูกให้รู้จักการคิดวิเคราะห์พิจารณาคุณค่าและแบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ ในสังคม
 อย่างเป็นตัวของตัวเอง

2. การให้การศึกษาเพิ่มเติมในสิ่งที่เด็กได้เล่าเรียนมาจากโรงเรียน ทั้งในแง่ของ
 เนื้อหาวิชาการและการอบรม ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่ง พ่อแม่ ผู้ปกครองควรจะได้มีส่วนเสริม
 เพื่อให้เด็กได้พัฒนาศักยภาพในตัวของเด็กเอง

ผู้ปกครองจึงเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาเด็กร่วมกับครู ละเมียด ลิมอักษร
 (2514 : 11) กล่าวว่าคนทั่วไปมักแบ่งแยกหน้าที่ของครูและผู้ปกครองจากกันอย่างเด็ดขาด
 โดยเข้าใจว่าผู้ปกครองมีหน้าที่เฉพาะจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ให้เด็ก และให้การ
 อบรมสั่งสอนเกี่ยวกับความประพฤติเบื้องต้นเท่านั้น ส่วนการอบรมให้วิชาความรู้ต่าง ๆ นั้น
 เป็นหน้าที่ของครู ซึ่งเป็นการเข้าใจที่ผิด ผู้ปกครองควรเข้าใจในบทบาทของตนที่มีต่อ
 การศึกษาของเด็กและร่วมมือกับทาง โรงเรียน ในการส่งเสริมให้เด็กได้รับการพัฒนาที่สมบูรณ์

วัชร ทรัพย์มี (2532 : 106) ได้กล่าวถึงบทบาทผู้ปกครองที่มีต่อการบริการ
 แนะแนวโรงเรียน

1. ร่วมมือกับหน่วยแนะแนวในการให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับเด็ก
2. สนับสนุนให้เด็กมารับบริการแนะแนว
3. ใกล้ชิดและสนใจเด็ก ทำความเข้าใจและรู้จักเด็กของตน
4. พยายามปรับปรุงสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้ดีที่สุดสำหรับเด็ก
5. อบรมเด็กให้มีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ รู้จักปรับปรุงและพัฒนา

ตนเอง

เนื่องจากผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีอยู่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อเด็กมากกว่าบุคคล
 อื่น ๆ ดังนั้นพฤติกรรมของผู้ปกครองจึงย่อมจะมีผลต่อพฤติกรรมมาก เพื่อช่วยส่งเสริม
 ความสัมพันธ์อันดีระหว่างเด็กกับผู้ปกครอง ผู้ปกครองจึงควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้
 (พนม ลิมอารีย์. 2533 : 261-262)

1. เป็นคนที่มีเหตุผล ผู้ปกครองต้องพยายามฝึกฝนตนเอง ให้เป็นผู้ที่มีความ
 อุดมทนและสุขุมเยือกเย็น ไม่ว่าวามเมื่อเด็กแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งไม่ตรงกับความคิด
 ของตน
2. เป็นผู้มีพรหมวิหารสี่ ผู้ปกครองต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจ เมตตา กรุณา มีความ
 เข้าใจเห็นอกเห็นใจปัญหาหรือความวิตกกังวลของเด็ก และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเด็ก

3. ให้ความรักความเอาใจใส่และความใกล้ชิดกับเด็กอย่างเพียงพอ ให้ความเป็นเพื่อน และความสนิทสนมเพื่อช่วยให้เด็กรู้สึกสบายในที่จะพูดคุยเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น หรือกล้าแสดงความคิดเห็น

4. มีการวางตัวเหมาะสมเพราะเด็กมักเลียนแบบผู้ใหญ่เสมอ ไม่ว่าจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม โดยเฉพาะผู้ปกครองที่มีความใกล้ชิดกับเด็ก เด็กมักจะเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่และยึดถือเป็นแบบฉบับของตน ดังนั้นผู้ปกครองจึงต้องมีความจำเป็นที่จะต้องประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีเสมอ ไม่ว่าจะต่อหน้าหรือลับหลัง

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและสถานศึกษา จึงมีความจำเป็นอย่างมากและการร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง จะช่วยให้เด็กได้รับความอบอุ่นใจ ถ้าโรงเรียนขาดความร่วมมือจากผู้ปกครองหรือบิดามารดาของเด็ก นักเรียน เด็กอาจมีพัฒนาการทุกด้านไม่ดีเท่าที่ควร ดังนั้นบิดามารดาหรือผู้ปกครองและโรงเรียน จึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความร่วมมือ เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาล่าเรียนและการพัฒนาตัวเด็ก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 Rajabhat Mahasarakham University

ปรีชา เศรษฐจิธร (2527 : 34-35) ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่ครูและผู้ปกครองจะต้องติดต่อสัมพันธ์กัน ดังนี้

1. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครองนั้น จะทำให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างเต็มที่เพราะต่างมีจุดมุ่งหมายตรงกัน คือต้องการพัฒนาเด็กให้เจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน

2. การได้มีความสัมพันธ์กันก็จะเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้กัน ทำให้ครูรู้จักนักเรียนของตนได้อย่างถ่องแท้และทำให้ผู้ปกครอง บิดามารดาได้ทราบว่า การใช้ชีวิตของเด็ก ๆ ที่บ้านมีส่วนในการส่งเสริมประสบการณ์ของเด็ก มีผลต่อการเรียนการสอน การพัฒนาเด็ก

3. บ่อยครั้งที่บิดา มารดา ผู้ปกครองไม่ทราบว่าบุตรหลานของตนที่แท้จริงเป็น คนอย่างไร เมื่ออยู่ภายนอกบ้านหรือปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร การได้ทราบจากครูโดยตรง เกี่ยวกับพฤติกรรม การเจริญงอกงามด้านต่าง ๆ ของเด็ก ก็จะได้ร่วมมือกับครูช่วยกันวางแผน ในการให้ความรู้ พัฒนาการเจริญงอกงาม ตามที่เด็กควรจะเป็นหรือตามที่เขาต้องการ

4. ถ้าโรงเรียนสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองได้จะช่วยเปลี่ยน

ทัศนคติของผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียนในทางที่ดีได้ ทำให้ผู้ปกครองเกิดความเข้าใจในเรื่องการจัดการศึกษา ช่วยให้เกิดความกระตือรือร้นและช่วยสร้างความคุ้นเคยต่อโรงเรียน

5. การมีความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมสร้างความรู้สึกรับผิดชอบต่อเด็กของตน มิใช่โยนภาระให้กับทางโรงเรียนแต่เพียงฝ่ายเดียว และรวมไปถึงความรับผิดชอบต่อความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียนด้วย

ยงค์ ชุ่มจิต (2528 : 130-131) กล่าวว่าองค์ประกอบของชุมชนคือ กลุ่มคนที่อาศัยในท้องถิ่นนั้น ๆ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความสำคัญต่อไปนี้

1. โรงเรียนเป็นแหล่งฝึกอบรมคน (School as a Socializing Agency) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนให้เป็นไปตามที่สังคมส่วนใหญ่ต้องการ ทั้งนี้เพราะเด็กมีเวลาอยู่ในโรงเรียนเป็นเวลานานพอสมควร ในวันหนึ่ง ๆ หากโรงเรียนสามารถจัดสภาพแวดล้อมที่ดัดจริตให้เด็กได้สัมผัส ได้เรียนรู้อยู่เสมอแล้วโรงเรียนจะทำหน้าที่ฝึกหรือพัฒนาคนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. โรงเรียนเป็นแหล่งเลือกสรรคนให้ชุมชน (School as a Sortion and Selecting Agency) ชุมชนได้ส่งสมาชิกเข้ามารับการพัฒนาในโรงเรียนซึ่งต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร เมื่อโรงเรียนเห็นว่าสมาชิกคนใดมีความรู้ ความสามารถดีพอที่จะปล่อยให้สมาชิกนั้น ๆ กลับไปอยู่ในชุมชนต่อไป

3. โรงเรียนเป็นแหล่งรวมศิลปะศาสตร์สาขาต่าง ๆ (School as a Collecting Disciplines) หากโรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ชุมชนจะสามารถได้รับประโยชน์จากความรู้ ความสามารถของครูอาจารย์ในโรงเรียน ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนก็สามารถได้รับประโยชน์จากผู้ชำนาญงานบางสาขาวิชาจากชุมชนด้วย

4. โรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรม (School as a Culture Transmission Agency) หน้าที่ของโรงเรียนหรือชุมชนคือ การรักษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่เยาวชนในชุมชนต่อไป หากทั้งสองฝ่ายมีความสัมพันธ์อันดีจะสามารถช่วยกันรักษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชน (School as a Community Center) โรงเรียนเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน โรงเรียนเป็นสมบัติของทุกคน การให้ประชาชนได้มีโอกาสใช้ประโยชน์จากโรงเรียน จะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ต่อกันยิ่งขึ้น

หวน พินธุพันธ์ (2529 : 75 - 77) กล่าวว่า ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สามารถแยกออกเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. การศึกษาในโรงเรียนสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน
2. เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม
3. เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มคนที่มีปัญหาต่อการศึกษา
4. เพื่อปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอนตามความต้องการของชุมชน
5. ให้ทรัพยากรชุมชนให้เป็นประโยชน์
6. ทำให้โรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจชุมชนดี
7. โรงเรียนเป็นแหล่งคัดเลือกคนให้ชุมชน
8. โรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาคนให้กับชุมชน
9. โรงเรียนเป็นแหล่งรวมสาขาศาสตร์ต่าง ๆ
10. โรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรม
11. โรงเรียนเป็นศูนย์อบรมของชุมชน
12. โรงเรียนและชุมชนมีจุดหมายเดียวกัน

จากคำกล่าวของท่านผู้ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สรุปได้ว่า ถ้าหากโรงเรียนสามารถทำให้ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน สมบัติของทุก ๆ คนพัฒนางานต่าง ๆ ในโรงเรียนจะดำเนินไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพอย่างแน่นอน

แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองนักเรียน

หลักในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น มีผู้เสนอความคิดไว้หลายแนวความคิด เช่น หลักการของ คินเครด (ปรีชา เศรษฐชูธร. 2527 : 32 ; อ้างอิงมาจาก Leslic W. Kindred. 1986) เสนอไว้ดังนี้

1. การสร้างความสัมพันธ์ต้องตรงไปตรงมา เชื่อถือได้ และด้วยความบริสุทธิ์ใจ
2. การสร้างความสัมพันธ์จะต้องทำโดยสม่ำเสมอ และต่อเนื่องกันไปตลอดเวลา
3. การสร้างความสัมพันธ์ จะต้องออกมาในรูปของการเสริมสร้างความเข้าใจซึ่งกัน
4. การสร้างความสัมพันธ์จะต้องดำเนินการโดยการใช้ภาษา วิธีการ ที่ง่ายแก่การเข้าใจ
5. การสร้างความสัมพันธ์จะต้องสร้างให้ครอบคลุมงานทุก ๆ ด้านของ

โรงเรียน ไม่ใช่ทำเฉพาะเพียงด้านใดด้านหนึ่ง เช่น เฉพาะงานด้านกีฬา ด้านอื่นไม่สร้างเป็นต้น

6. การสร้างความสัมพันธ์ไม่ว่าจะเป็นวิธีการ เวลา โอกาส ฯลฯ ควรจะมีการยืดหยุ่น ปรับปรุงได้อยู่เสมอ

นอกจากนี้ยังได้มีนักการศึกษาบางท่านเสนอแนะแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนไว้อีกครั้งนี้

1. ควรใช้วิธีการหลาย ๆ แบบในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
2. ควรเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนกัน คือ มีทั้งการให้และการรับข่าวสารซึ่งกันและกัน
3. พยายามหาทางให้ชุมชนได้เข้าใจโรงเรียนมากที่สุด ในทุก ๆ ด้านที่โรงเรียนดำเนินการหรือรับผิดชอบอยู่
4. การสร้างความสัมพันธ์ควรต่อเนื่องกัน ไปตลอดปี
5. โรงเรียนควรให้ข้อมูลที่น่าสนใจ ง่ายต่อการเข้าใจ และสอดคล้องกับชีวิตประจำวันหรือสถานการณ์ปัจจุบัน

อีกทฤษฎีหนึ่งของ ปรีชา เศรษฐจิตร (ปรีชา เศรษฐจิตร. 2527 : 32-33 ; อ้างอิงมาจาก วิทยุ โสธร. 2523 : 30) ว่าการดำเนินการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จะต้องคำนึงหลักการดังนี้

1. ต้องดำเนินงานด้วยความบริสุทธิ์ใจและตรงไปตรงมา
2. การติดต่อให้เป็นไปในทางบวก
3. ดำเนินงานต่อเนื่องกันตลอดเวลาและตลอดปี
4. สร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นทั่วไป ไม่จำกัดวงเฉพาะกลุ่ม
5. พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของประชาชนตลอดเวลา ใช้วิธีการง่าย ๆ และเป็นกันเองกับประชาชน

ปรีชา เศรษฐจิตร (ปรีชา เศรษฐจิตร. 2527 : 32-33 ; อ้างอิงมาจาก เถลิงศักดิ์ พัฒโน. 2525 : 27) ได้เสนอแนะหัวข้ออุปสรรคที่จะทำให้การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนไม่ราบรื่นหรือชุมชนไม่ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเท่าที่ควรไว้ดังนี้

1. ชุมชนและโรงเรียนต่างมองไม่เห็นความสำคัญของการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกัน และขาดการติดต่อกัน โดยทางชุมชนถือว่าเรื่องการศึกษาเป็นเรื่องของโรงเรียนเด็ดขาด จึงไม่สนใจในกิจการของโรงเรียน

2. ชุมชนและโรงเรียนมีความเห็นขัดแย้งและก้าวถอยในสิทธิและหน้าที่ของอีกฝ่ายหนึ่งจนเกินไป

3. ชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจ ความสนใจ และมองไม่เห็นคุณค่าของการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน เพราะคิดว่าเป็นหน้าที่ของรัฐเท่านั้น

4. เกิดจากระบบบริหารราชการ ข้าราชการเข้ามาเกี่ยวข้องกับโรงเรียนมากเกินไป โอกาสที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมจึงน้อยไป

ยงค์ ชุ่มจิต (2528 : 132-136) ได้เสนอแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนดังนี้

1. การดำเนินงานใด ๆ ต้องกระทำด้วยความบริสุทธิ์ใจตรงไปตรงมา
2. ต้องดำเนินงานไปด้วยความต่อเนื่องตลอดเวลา
3. กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นควรเป็นกิจกรรมที่ให้ประโยชน์แก่ส่วนรวมหรือชุมชนมากที่สุด
4. ใช้วิธีง่าย ๆ และให้ความเป็นกันเองแก่ประชาชน
5. พยายามใช้หลักมนุษยสัมพันธ์หลาย ๆ แบบ เพื่อดึงประชาชนมาร่วมในกิจกรรมให้มากที่สุด
6. การดำเนินงานใด ๆ ควรมีการเตรียมแผนไว้ล่วงหน้าอย่างดี เพราะถ้างานสำเร็จด้วยดีจะช่วยเสริมสร้างศรัทธาจากประชาชน
7. ต้องดำเนินงานด้วยการปรับตัวเข้าหาชุมชน คือให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นนั้น ๆ
8. ต้องดำเนินงานด้วยความยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับเวลาหรือโอกาส
9. การจัดกิจกรรมใด ๆ ต้องไม่ขัดกับประเพณี วัฒนธรรมหรือความเชื่อถือของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ
10. โรงเรียนควรให้ข้อมูลที่เข้าใจง่าย และน่าสนใจและสอดคล้องกับภาวะการณ์ในเวลานั้น
11. สร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นโดยทั่วไป ไม่จำกัดวงอยู่เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เปิดใจให้กว้าง พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชนตลอดเวลา

วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

กล่าวโดยสรุปแล้ววิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีดังต่อไปนี้

ก. การสร้างความสัมพันธ์โดยตรง

ข. การสร้างความสัมพันธ์โดยทางอ้อม

ค. การสร้างความสัมพันธ์โดยตรง มีวิธีการที่สำคัญ ๆ อยู่ 2 วิธี ดังนี้

1. การนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน

2. การนำชุมชนเข้ามาสู่โรงเรียน

1. การนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน ซึ่งหมายถึง การนำเรื่องราวต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนได้ดำเนินการต่อไป ไปให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับทราบ วิธีการที่ควรนำมาใช้มีดังต่อไปนี้

1.1 กำหนดแผนงาน ตั้งความมุ่งหมาย และวางแนวทางปฏิบัติร่วมกันระหว่างคณะกรรมการในโรงเรียน

1.2 ช่วยกันศึกษาลักษณะของชุมชนโดยละเอียด เช่น

- โครงสร้างของชุมชน
- วัฒนธรรมประเพณี
- อาชีพ
- สภาพทางเศรษฐกิจและทรัพยากร
- เจตคติและความเชื่อ
- ความต้องการของประชาชน

1.3 ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบนโยบาย เป้าหมายและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนทุกระยะโดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น

- ออกกระจายเสียงตามสายของโรงเรียนเพื่อให้ประชาชนที่อยู่ใกล้เคียง

- โรงเรียนได้รับความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของโรงเรียน
- เผยแพร่โดยใช้สื่อสารมวลชนของท้องถิ่น เช่น ทางวิทยุ

หนังสือพิมพ์หรือโทรทัศน์ เป็นต้น

- ออกวารสารหรือเอกสาร สิ่งพิมพ์ เพื่อแจ้งข่าวคราวต่าง ๆ เช่น นักเรียนดีเด่น ครูดีเด่น นโยบายและเป้าหมายของโรงเรียน

- ส่งสมุดรายงานผลการเรียนของนักเรียนไปให้ผู้ปกครองทราบ
 - จัดทำหนังสือคู่มือครู คู่มือผู้ปกครอง เพื่อให้ผู้ปกครองนักเรียน
 ได้รับทราบเรื่องสำคัญ ๆ เช่น ระเบียบการวัดผลการเรียน การแนะแนว หรือระเบียบการลา
 เป็นต้น

1.4 ออกเยี่ยมเยือนชุมชน เพื่อให้เกิดความรู้สึกรักและความเข้าใจอันดี
 ต่อกันยิ่งขึ้น การเยี่ยมเยือนชุมชนควรกระทำดังนี้

- เมื่อผู้ปกครองนักเรียนเจ็บป่วยหรือประสบภัยพิบัติ
- เมื่อมีงานประเพณีตามบ้านผู้ปกครองนักเรียน
- งานเทศกาลต่าง ๆ
- การเยี่ยมเยือนควรกระทำอย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง
- แบ่งครูออกเป็นกลุ่ม กำหนดเขตออกเยี่ยมเยือน
- บันทึกการเยี่ยมเยือนไว้ทุกครั้ง
- กำหนดแผนการเยี่ยมเยือนไว้ให้แน่นอน

1.5 ให้ครูอาจารย์และนักเรียนมีส่วนร่วมกิจกรรมบางอย่างของชุมชน
 เช่น

Rajabhat Mahasarakham University

- การพัฒนาชุมชนในด้านความเป็นอยู่
- การทำถนนหนทางหรือขุดคูคลอง
- การพัฒนาความสะอาดในชุมชน
- การก่อสร้างที่สาธารณะประโยชน์ เช่น ศาลา ที่อ่านหนังสือพิมพ์
- เข้าร่วมในกิจกรรมทางประเพณีและวัฒนธรรม

1.6 บริการด้านอาคารสถานที่ เครื่องมือเครื่องใช้เมื่อชุมชนมีงาน
 บางอย่าง

- ให้ความรู้ความคิดในการประกอบอาชีพหรือความรู้ทั่วไป
- บริการด้านแรงงานโดยคณะครูอาจารย์ คณงานการโรงเรียนและนักเรียน
- บริการห้องสมุดของโรงเรียน

1.7 สร้างความเข้าใจและเจตคติที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น

- รายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียน
- ติดต่อกับประชาชนทางจดหมายหรือโทรศัพท์

1.8 ใช้ชุมชนเป็นแหล่งวิชาการ เช่น

- นำนักเรียนไปศึกษาหรือฝึกงานตามโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ
- นำนักเรียนออกไปศึกษางานด้านเกษตรกรรม
- นำนักเรียนออกไปศึกษาด้านการรักษาความปลอดภัยของชุมชน

2. การนำชุมชนมาสู่โรงเรียน กิจกรรมที่ควรกระทำมีดังต่อไปนี้

2.1 เชิญผู้ปกครองมาพบปะสังสรรค์ในบางโอกาส หรือการเชิญมาพบปะในวันเปิดภาคเรียน ทั้งนี้เพื่อชี้แนะ สร้างความเข้าใจบางสิ่งบางอย่าง

2.2 ขอความร่วมมือจากชุมชนในงานบางสิ่งบางอย่าง เช่น

- ช่วยจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน
- ขอทุนการศึกษาให้แก่นักเรียนยากจน
- ขอความร่วมมือทางด้านแรงงาน
- ขอความร่วมมือทางการเงินเพื่อการก่อสร้างบางสิ่งบางอย่าง

2.3 จัดการศึกษาผู้ใหญ่ทั้งในรูปแบบการศึกษาสามัญและอาชีพ รวมทั้งการจัดกลุ่มสนใจ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2.4 จัดงานประจำปีของโรงเรียน โดยเชิญผู้ปกครองมาชมกิจการและผลงานของนักเรียน

2.5 จัดงานนิทรรศการสัปดาห์แห่งการศึกษาและวัฒนธรรมเพื่อแสดงผลงานของโรงเรียนและของนักเรียน

2.6 เชิญผู้ปกครองหรือผู้เชี่ยวชาญในวิชาการบางสาขาเป็นวิทยากรแก่นักเรียน

2.7 เชิญผู้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพมาให้ความรู้หรือให้การแนะนำนักเรียนในบางโอกาส

2.8 เชิญเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่น ๆ เช่น แพทย์ พยาบาล หรือตำรวจ มาให้ความรู้แก่นักเรียนที่เกี่ยวกับหน่วยงานนั้น ๆ

2.9 จัดการแข่งขันกีฬาระหว่างศิษย์เก่ากับศิษย์ปัจจุบัน

2.10 จัดให้มีกรรมการศึกษาของโรงเรียน โดยเชิญประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาพอสมควรมาเป็นกรรมการ

2.11 การจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่าหรือสมาคมผู้ปกครองและครู

ข. การสร้างความสัมพันธ์โดยทางอ้อม

เกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยทางอ้อมนี้ ยนต์ ชุ่มจิต (ยนต์ ชุ่มจิต. 2528 : 136 ; อ้างอิงมาจาก สมพร สุทัศนีย์. 2525 : 30) ได้อธิบายและจำแนกรายละเอียดไว้อย่างน่าสนใจว่าเป็นการปรับปรุงบุคลากรและอาคารสถานที่ภายใน เป็นการสร้างความสัมพันธ์โดยทางอ้อมที่ควรก่อให้เกิดขึ้น เพราะการปรับปรุงบุคลากรและสถานที่เป็นสัญลักษณ์ของการพัฒนาอย่างหนึ่งที่จะสร้างความศรัทธาให้แก่ผู้ปกครองได้เป็นอย่างดี เพราะการเข้ามาดูมาเห็นสิ่งดี ๆ ของโรงเรียน ย่อมเป็นที่ติดตามประทับใจ และจะได้รับการกล่าวขวัญจากปากหนึ่งไปสู่ปากหนึ่งได้เป็นอย่างดี

ละเมียด ลิงอักษร (2514 : 21) ได้เสนอแนะวิธีการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครอง ดังนี้

1. การติดต่อกันเป็นส่วนตัว ผู้ปกครองควรมาหาครูที่โรงเรียนเพื่อสนทนากับครูเกี่ยวกับการเรียน ความประพฤติ และการปฏิบัติกิจกรรมของเด็ก
2. การติดต่อทางจดหมาย อาจใช้ได้ผลดี เมื่อทั้งครูและผู้ปกครองไม่มีเวลาว่างพอที่จะติดต่อกันเป็นส่วนตัวได้
3. การจัดให้มีงานรื่นเริงประจำปีของโรงเรียน เช่น งานกีฬา งานปีใหม่ งานทำบุญ เป็นต้น โรงเรียนอาจเชิญผู้ปกครองมาร่วมงานเพื่อให้เกิดความศรัทธาและเต็มใจให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเมื่อโรงเรียนต้องการ
4. การจัดตั้งสมาคมบ้านกับโรงเรียน เพื่อให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมของโรงเรียนเพื่อความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียน และให้ความร่วมมือช่วยเหลือโรงเรียนด้วยความเลื่อมใสศรัทธา

ก่อน สวัสดิ์พาณิชย์ (2521 : 16-21) กล่าวโดยสรุปว่าผู้ปกครองกับครูนั้นจะทำงานร่วมกัน ในหลายกรณีมีการพูดว่าผู้ปกครองจะต้องช่วยกันสละทรัพย์เพื่อโรงเรียน ครูอาจต้องเสียสละทรัพย์หรือแรงงานเพื่อโรงเรียน สิ่งเหล่านี้อาจจะเป็นสิ่งที่ไม่ดีสำหรับผู้ปกครองและครูจะให้แก่เด็ก และสิ่งที่ไม่ดีซึ่งไม่ต้องใช้เงินเป็นสิ่งที่มีความสำคัญแก่เด็ก คือ น้ำใจ น้ำใจที่ปรารถนาดี น้ำใจที่ช่วยเหลือเด็ก น้ำใจที่ให้โอกาส น้ำใจที่จะช่วยประทับประคองเด็กไปสู่วิถีทางที่ถูกต้อง คนเรานั้นทำอะไรผิดมากแต่ไม่ว่าจะทำถูกหรือทำผิด ขอให้ทำด้วยน้ำใจปรารถนาดีผู้ปกครองกับครูก็สามารถทำงานร่วมกันได้

การที่จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองเป็นไปได้ด้วยดีสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การไปพบปะเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนที่บ้าน การส่งข่าว

ความเคลื่อนไหวของทางโรงเรียนให้ผู้ปกครองทราบอย่างสม่ำเสมอ การส่งสมุดรายงาน การโทรศัพท์ติดต่อ เป็นต้น แต่วิธีการที่ทางโรงเรียนควรจะได้กระทำอย่างมีประสิทธิภาพหนึ่งคือ การจัดตั้งสมาคมครูและผู้ปกครอง (The Parents and Teachers Association หรือ PTA) ซึ่งปัจจุบันนับว่าเป็นสมาคมที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างบ้านกับโรงเรียน เพราะการจัดตั้งสมาคมครูและผู้ปกครอง ช่วยให้ผู้ปกครองทราบ ความก้าวหน้าของบุตรหลานของตน เกิดความคุ้นเคยระหว่างครูกับผู้ปกครองรู้จักนิสัยของผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียน และทำให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในด้านการวางแผนและจัดดำเนินการศึกษาของโรงเรียนอีกด้วย (พนม ลิมอารีย์. 2533 : 262-263)

สุพิชญา ชีระกุล (2521 : 59-64) ได้เสนอแนะการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองว่าอาจใช้วิธีการดังต่อไปนี้

1. การเยี่ยมชมโรงเรียน (Parent Visit) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเยี่ยมชมกิจกรรมของโรงเรียน ให้ผู้ปกครองได้ทราบพฤติกรรมของบุตรหลาน เมื่ออยู่ในชั้นเรียนกับเพื่อน ๆ การปฏิบัติของครูต่อเด็ก การสอนของครู จะช่วยขจัดข้อสงสัย แก้ปัญหาความเข้าใจผิดต่าง ๆ รวมทั้งเป็นหนทางที่จะดึงผู้ปกครองให้เข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนได้
2. การปรึกษาหารือกับผู้ปกครอง (Parent Conferences) เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างครูกับผู้ปกครอง เป็นผลดีต่อการทำงานร่วมกันระหว่างบ้านกับโรงเรียน
3. การเยี่ยมบ้าน (Home Visitation) คือการให้ครูออกไปเยี่ยมบ้านนักเรียน เพื่อให้เข้าใจสภาพความเป็นอยู่ของนักเรียน ทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้ผู้ปกครองสนใจในกิจกรรมของโรงเรียนและเอาใจใส่ต่อการศึกษาลำเรียนของบุตรอีกด้วย
4. การติดต่อด้วยจดหมายและสิ่งพิมพ์ (Written Communication) การติดต่อผู้ปกครองด้วยจดหมายและสิ่งพิมพ์ จะช่วยให้ผู้ปกครองทราบความเคลื่อนไหวในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้รับทราบข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวเด็ก
5. การจัดตั้งคณะกรรมการศึกษา (Education Committee) คณะกรรมการศึกษาจะประกอบด้วยตัวแทนของประชาชนที่มีความรู้ ความสามารถ และความสนใจต่อการศึกษาและพัฒนาชุมชนที่เขาอาศัยอยู่การจัดกิจกรรมพิเศษ (Special Activities)
6. การจัดกิจกรรมพิเศษ สามารถเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองได้ กิจกรรมพิเศษที่จัด เช่น
 - 6.1 การจัดนิทรรศการโรงเรียน (School Exhibits)
 - 6.2 การเปิดอาคารสถานที่ (Open House)

6.3 การมอบรางวัลพิเศษ (Special Awards)

6.4 การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Education)

7. การจัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู (Parent Teacher Association)

พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ (2528 : 94-96) ได้เสนอแนะวิธีสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง ดังนี้

1. พยายามชี้แจงและทำความเข้าใจกับผู้ปกครอง ให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษาของโรงเรียนในวันที่นำเด็กนักเรียนมาเข้าเรียน
2. ครูใหญ่ควรแนะนำให้ผู้ปกครองรู้จักคุ้นเคยกับครูประจำชั้นของเด็ก
3. เชิญผู้ปกครองมาชมการแสดงของนักเรียน เช่น การแสดงละคร กีฬา ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้ปกครองมีความชื่นชมในความสามารถของบุตรหลานของตน
4. เชิญผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับเด็ก เช่น กรณีเด็กมาโรงเรียนสาย เด็กก้าวร้าวชอบรังแกเด็กอื่น ครูควรมีจดหมายเชิญผู้ปกครองมาที่โรงเรียน จดหมายควรเขียนอย่างเป็นกันเอง การพูดจากันเพียงครึ่งชั่วโมงก็อาจทำให้ครูเข้าใจในตัวเด็กมากขึ้น
5. ครูควรรหาโอกาสไปเยี่ยมเยียนเด็กและผู้ปกครองที่บ้านบ้าง เพื่อจะได้ทราบสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมอันแท้จริงของเด็ก การไปพบผู้ปกครองอาจทำให้ความลำบากให้แก่ครูบ้าง แต่ถ้าครูมีจุดมุ่งหมายที่แท้จริงที่จะช่วยเด็กแล้ว การไปเยี่ยมผู้ปกครองจะเป็นวิธีที่ดีที่สุด
6. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ซึ่งอาจทำได้หลายวิธี เช่น เชิญมาร่วมเป็นกรรมการในงานของโรงเรียน เชิญมาร่วมในการวางแผนการศึกษาของโรงเรียน เช่น มีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตร และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน
7. จัดตั้งสมาคมครูและผู้ปกครอง เพื่อส่งเสริมให้ผู้ปกครองและครูได้ร่วมมือกันในการอบรมสั่งสอนและให้การศึกษาทุกด้าน

หวน พิณรุพันธ์ (2529 : 95-96) เสนอแนวคิดไว้นำสนใจว่าจากปรัชญาเกี่ยวกับโรงเรียนกับชุมชนที่ว่าโรงเรียนเป็นของชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหาร บุคลากร ผู้ปกครอง นักเรียนและประชาชนในชุมชนจะต้องดำเนินการ เช่น ผู้บริหารโรงเรียนเชิญผู้ปกครอง

นักเรียนหรือประชาชนในชุมชนมาเป็นวิทยากรแก่นักเรียน ครูไปเยี่ยมชมเขียนผู้ปกครอง นักเรียนตามบ้าน ขณะเดียวกันได้เสนอวิธีการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนดังนี้

1. การเชิญผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนในชุมชนมาโรงเรียน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อย่างมาก เช่น เชิญมาประชุมในลักษณะต่าง ๆ กัน เชิญมาพบปะสังสรรค์กัน เชิญมาชมนิทรรศการ และเชิญแม่ของนักเรียนมาร่วมงานวันแม่ที่โรงเรียนจัดขึ้น เป็นต้น

2. การรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ เช่น การรายงานเกี่ยวกับผลการเรียนความประพฤติและสุขภาพของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ปฏิบัติกันมากกว่าเรื่องอื่น ๆ

3. โรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชน ด้วยการพานักเรียนไปช่วยพัฒนาชุมชน จัดสอนหรือฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพแก่ประชาชนในชุมชน ให้ความช่วยเหลือในด้านความรู้และเผยแพร่ความรู้ใหม่ ๆ แก่ประชาชน ปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเองและสังคม จัดบริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ให้บริการชุมชนในด้านนันทนาการ ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีและบริการด้านอนามัยแก่ประชาชนในชุมชน เป็นต้น ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้วยการให้ความช่วยเหลือชุมชนในลักษณะต่าง ๆ

4. โรงเรียนขอความช่วยเหลือจากชุมชนและความร่วมมือจากชุมชน เช่น ขอความช่วยเหลือจากชุมชนด้านการเงิน วัสดุหรือผลผลิตทางการเกษตร แรงงาน คำปรึกษาหารือ หรือความคิดเห็นในการปรับปรุงโรงเรียน และการเป็นวิทยากร เป็นต้น ซึ่งจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อย่างมากเช่นกัน

5. บริการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียน จัดงานหรือจัดการประชุม บริการห้องสมุด ให้ใช้สนามกีฬา และใช้ห้องพยาบาล เป็นต้น

6. การใช้ทรัพยากรในชุมชน ซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรประเภทสถาบันต่าง ๆ และทรัพยากรประเภทวัฒนธรรมพื้นบ้าน การใช้ทรัพยากรเหล่านี้จะทำได้ด้วยการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน เชิญบุคคลมาเป็นวิทยากรแก่นักเรียนพานักเรียนไปศึกษาทรัพยากรในชุมชน และให้นักเรียนศึกษา

วัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อช่วยกันอนุรักษ์ไว้ เป็นต้น

7. การออกเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียนตามบ้าน เช่น ครูใหญ่และคณะครูออกเยี่ยมเยียน หรือเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น ก็จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อย่างมาก

8. การประชาสัมพันธ์โรงเรียน เป็นการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อย่างดี เช่น จัดให้มีสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียน จัดเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ประจำโรงเรียน เผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียนทางสื่อมวลชน ให้นักเรียน และบุคลากรในโรงเรียนทราบข่าวสารที่ถูกต้องของโรงเรียน และจัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู สมาคมศิษย์เก่าขึ้น เป็นต้น

ทั้งหมดนี้เป็นหลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่โรงเรียนควรนำไปปฏิบัติ จากผลการวิจัยพบว่า การเชิญบุคคลในท้องถิ่นมาให้ความรู้บางเรื่องแก่นักเรียน การจัดให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพแก่ประชาชนในชุมชนและการจัดให้สิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียนยังปฏิบัติกันน้อย จึงควรที่จะปฏิบัติให้มากขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University

แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานั้น ต้องศึกษาและทำความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ความหมายของชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชน

มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “ชุมชน” ไว้อย่างสอดคล้องกันหลายท่าน ดังนี้
 ประเวศ วะสี (2539 : 83) อธิบายความหมายของชุมชนไว้ว่า หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์และคุณค่าร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการรวมตัวกัน มีการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ในการปฏิบัติ และมีการจัดการที่จะทำให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อันนำไปสู่การมีศักยภาพอันสูงยิ่ง อย่างไม่มีขีดจำกัดในการแก้ปัญหาทุกชนิด ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง และวัฒนธรรมพร้อมกันไป

สีลาภรณ์ นาคทรทรัพย์ (2541 : 236) สรุปว่า “ชุมชน” มีความหมายในเชิงกระบวนการที่มีพลวัต กล่าวคือ ความเป็นชุมชนสามารถวัดหรือดูได้จากกิจกรรม หรือ การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนที่รวมตัวกันว่ามีลักษณะอย่างไร นั่นคือ ลำพังเพียงการรวมตัวกัน

ของคนในหมู่บ้าน หรือพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใด ไม่เพียงพอที่จะกล่าวได้ว่า ที่นั่นมีความเป็นชุมชน หรือมีองค์กรชุมชนแต่การรวมตัวนั้น ต้องพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ กิจกรรม การมีส่วนร่วมของคนในกลุ่ม และการจัดการกลุ่ม หรือองค์กรนั้น ๆ ด้วย

อภิชัย พันธเสน (2541 : 165) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การมีอำนาจตัดสินใจที่เน้นในเรื่องอำนาจและการควบคุม โดยการมีกิจกรรมร่วมกันของประชาชน ที่ไม่เคยมีส่วนเกี่ยวข้องกัน ในทางปฏิบัติคำว่ามีส่วนร่วม นั้นเป็นผลมาจากการต่อสู้ในรูปธรรมและการขัดแย้งทางสังคม

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542 : 15-17) ได้ทบทวนเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับความหมายของการมีส่วนร่วม แล้วสรุปว่าไม่สามารถให้คำจำกัดความของ “การมีส่วนร่วม” ได้อย่างเฉพาะเจาะจง เพราะขึ้นอยู่กับกรอบแนวคิดของการมีส่วนร่วม เป้าหมายและกระบวนการของการพัฒนา ซึ่งสามารถจำแนกความหมายต่าง ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันได้ ดังนี้

1. ด้านการกระจายอำนาจ “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การทำให้ประชาชนซึ่งถูกกีดกันออกไป ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์จากทรัพยากรและสังคมร่วมกัน โดยเน้นการใช้ยุทธศาสตร์ที่จะทำให้ประชาชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมที่กว้างขึ้น ซึ่งส่งผลต่อวิถีชีวิตที่เขาเป็นอยู่ มากกว่าการใช้ยุทธศาสตร์ที่กำหนดมาจากบุคคลอื่น (Hirsch. 1990 : 229)
2. ด้านวาทกรรมทางภาษา เป็นการใช่วาทกรรม (Discourse) จากทางการหรือคนข้างนอกนำมาใช้กับชาวบ้าน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน โดยปราศจากหลักการของการริเริ่มจากคนในชุมชนเอง
3. ด้านลักษณะของการมีส่วนร่วม เป็นการอธิบายความหมายของการมีส่วนร่วม โดยจัดลำดับจากความหมายกว้าง ๆ ไปสู่ความหมายที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งความหมายกว้าง ๆ ของการมีส่วนร่วมหมายถึงการดำเนินงานของโครงการ หมายถึงการมีส่วนช่วยเหลือโดยสมัครใจ การให้ประชาชนเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจและกระบวนการดำเนินงานของโครงการ ตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ ส่วนความหมายที่ค่อนข้างเฉพาะเจาะจง ได้แก่ การที่ประชาชนมีทั้งสิทธิและหน้าที่ ที่เข้าร่วมแก้ปัญหาของเขา ให้เขาเป็นผู้ริเริ่มมุ่งใช้ความพยายาม และความเป็นตัวของตัวเองเข้าดำเนินการและควบคุมทรัพยากร ตลอดจนระเบียบในสถาบันต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ ซึ่งเป็นการแสดงถึงสภาพของการมีส่วนร่วมที่เน้นให้กลุ่มร่วมดำเนินการ และมีจุดสำคัญที่ทำให้

การมีส่วนร่วมนั้นเป็นการปฏิบัติอย่างแข็งขัน มิใช่เป็นไปอย่างเฉยเมย หรือมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีเท่านั้น ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ. 2543 : 34 ; อ้างอิงมาจาก โอคเลย์ และมาร์สเดน . 1987 : 19-20)

4. ด้านการรวมพลังและทรัพยากร คณะกรรมการบริหารเพื่อประสานงาน เฉพาะกิจในการพัฒนาชนบทขององค์การสหประชาชาติ ได้กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า คือ ความมานะพยายามช่วยกันของบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมพลังความพยายาม และทรัพยากรใด ๆ ที่เห็นควรนำมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่เขาได้ตั้งใจเอาไว้ โดยนัยนี้ทำให้เรียกได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการของการกระทำอย่างแข็งขันที่ผู้มีส่วนร่วม ได้ริเริ่มและลงมือกระทำตามความคิดและวิจารณญาณของตนเอง รวมทั้งเป็นกระบวนการกระทำที่เขาสามารถควบคุมได้

ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543 : 42) ได้สรุปว่า ความเป็นชุมชน ไม่ได้มีความหมายที่ตายตัว แต่มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง การให้ความหมายเกี่ยวกับชุมชนจึงเป็นสื่อที่ใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ทางสังคม หรือการจัดระบบความสัมพันธ์ทั้งกับภายในและภายนอกชุมชน ฉะนั้นความเป็นชุมชนจึงมิได้มีเพียงหน่วยเดียวหากแต่เป็นสายใยของความสัมพันธ์ที่สานขึ้นจากความสัมพันธ์ต่าง ๆ และมีเครือข่ายที่ซ้อนทับกันอยู่ การสร้างใหม่ของความเป็นชุมชน จึงเป็นการแสดงออกถึงความเป็นตัวตนอันเป็นการตอบโต้ของคนในชุมชนหรือสังคม และเป็นที่ยังช่วยให้ผู้คนยกระดับความรู้ ความสามารถ การรับรู้ และความเข้มแข็งหรือพลังที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันผ่านการสานความสัมพันธ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

จากความหมายของ “ชุมชน” ที่นักวิชาการหลายท่านได้นำเสนอไว้ นั้นสรุปได้ว่า ชุมชน หมายถึง การดำรงอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งที่มีอาณาเขตแน่นอน มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในกิจกรรมต่าง ๆ ของการดำรงชีวิต ตลอดจนมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และมีพลังของความสัมพันธ์ดังกล่าวในการจัดการหรือดำเนินการใด ๆ ร่วมกัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนความหมายของ “การมีส่วนร่วมของชุมชน” หรือ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” นั้น จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participation) พบว่ามีการใช้คำที่มีความหมายในลักษณะเดียวกันอยู่ 2 คำ คือ “การมีส่วนร่วมของชุมชน” และ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ถือว่ามีความหมายเหมือนกัน การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือประชาชนเป็นวิถีทางที่สำคัญ

ประการหนึ่งของการพัฒนาประเทศ ที่ปรับเปลี่ยนจากการพัฒนาประเทศแบบทุนนิยมที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางของประเทศที่พัฒนาแล้ว และส่งผลให้เกิดปัญหามากมาย ดังนั้นการให้ชุมชนหรือประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาจึงเป็นแนวคิดที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างแพร่หลายอยู่ในปัจจุบัน นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543 : 138 - 139) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่ามีความหมาย 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยี ท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าว ต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชนหรือชุมชน พัฒนาขีดความสามารถของคนในการจัดการ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชน อันก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

2.2 การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมือง การบริหาร มีอำนาจต่อรองในการจัดสรรทรัพยากรอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน โดยประชาชนสามารถตรวจสอบได้จากกล่าวได้ว่า เป็นการคืนอำนาจ (Empowerment) ในการพัฒนาให้แก่ประชาชน ให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการพัฒนาที่เท่าเทียมกันของชายและหญิง (Gender) ในการดำเนินงานพัฒนาด้วย

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff. 1977 : 6) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในทัศนะของการพัฒนาชนบทว่า “การมีส่วนร่วมจะต้องประกอบด้วยการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับของประชาชน 4 ประการ คือ (1) การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทำอะไรและทำด้วยวิธีการอย่างไร (2) มีส่วนในการดำเนินโครงการตัดสินใจในการให้

ทรัพยากรสนับสนุน โครงการและร่วมมือกับองค์กรหรือกลุ่มกิจกรรมเป็นการเฉพาะ (3) มี ส่วนแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดจากโครงการพัฒนา และ (4) มีส่วนในการประเมินโครงการ

จากการศึกษาความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้การอธิบาย ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนให้เฉพาะเจาะจงลงไปนั้นเป็นเรื่องที่ยาก ทั้งนี้อยู่ที่ฐานความคิดของการมีส่วนร่วม เป้าหมาย และกิจกรรมของการพัฒนาต่าง ๆ ว่ามีเป้าหมายอย่างไร แนวความคิดในการมีส่วนร่วมของชุมชน จำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ นั่นคือ แนวคิดที่ถือว่าการมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นการดำเนินงานซึ่งเกิดจากการคิดหรือริเริ่มจากคนภายนอกหรือรัฐ ประชาชนเป็นเพียงผู้เข้าร่วมในโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ เป็นการให้ความร่วมมือ ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ กับแนวคิดอีกแนวหนึ่งก็คือว่า เป็นการมีส่วนร่วมที่ทุกคนมีสิทธิและความเท่าเทียมกันในการคิดริเริ่ม ตัดสินใจหรือกำหนดเป้าหมายและทิศทางการดำเนินการต่าง ๆ ด้วยตนเอง ควบคุมและดำเนินการต่าง ๆ และรับผิดชอบต่อผลการดำเนินการนั้น ๆ ตลอดจนเกิดความรู้สึกที่ตนเองเป็นเจ้าของกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งแนวคิดหลังนี้ ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของประชาชน และเป็นแนวคิดที่แพร่หลายและมีอิทธิพลอยู่ในกระแสของการพัฒนาในปัจจุบันนี้เป็นอย่างมาก

Rajabhat Mahasarakham University

2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน

อุ้นตา นพคุณ (2526 : 101 - 110) ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือประชาชนในการพัฒนาว่า ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) รัฐบาล นักวิชาการ และนักพัฒนาต่างให้ความสนใจเป็นพิเศษของเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน (People's participation) ในกระบวนการพัฒนาไม่ว่าเป็นการพัฒนาชุมชนชนบทหรือชุมชนแหล่งเสื่อมโทรมได้เน้นย้ำว่า งานพัฒนาจะบรรลุเป้าหมายหรือไม่นั้น ต้องอาศัยหลักการการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2523 : 12) ได้กล่าวว่า “เมื่อการพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลง ที่ประชาชนจงใจก่อขึ้นก็จำเป็นต้องอยู่ที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงนี้”

พัฒน์ สุจางค์ และคนอื่น ๆ (2524 : 22) ยังได้ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญและมีความจำเป็นมาก ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากใน

ความสำเร็จของงานพัฒนาชุมชน ประชาชนควรมีส่วนร่วมตามกระบวนการพัฒนาชุมชน คือ ร่วมคิดร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจและร่วมในการปฏิบัติทุกระยะ

ประกอบ กุปรัตน์ (2528 : 81 - 95) ได้อธิบายให้เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้ว่า ปัญหาของการจัดการศึกษาที่มีได้ตอบสนองความต้องการของประชาชน และประเทศอย่างจริงจัง ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงต้องมุ่งเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นหากจัดให้เหมาะสมแล้ว จะเกิดประโยชน์อย่างมาก เช่น 1) ชาวบ้านในฐานะเจ้าของการศึกษาขอมารู้สึกว่าเขาและบุตรหลานต้องการอะไรจากการศึกษา และอะไรที่ไม่ต้องการ 2) ก่อให้เกิดความรู้สึกมีอำนาจ มีส่วนร่วมในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ 3) การมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้มีโอกาสดำเนินการด้านการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) เป็นการเปิดโอกาสให้มีการใช้แหล่งทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อจัดการศึกษามากขึ้น

นอกจากนี้ ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2531 : 24 - 30) ได้มองความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในแง่ของการบริหารว่า มีความสำคัญ ดังนี้

1. ช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน
2. ประชาชนมีความรู้สึกผูกพันรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น
3. การดำเนินโครงการจะราบรื่น ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น
4. โครงการจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้นและมีการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนามากขึ้น
5. ช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น

ทาวน์เซนด์ (Townsend. 1994 : 142 - 146) ได้ให้เหตุผลในการที่ต้องให้ชุมชนหรือบุคลากรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับโรงเรียนไว้ 3 ประการ คือ

1. บุคลากรในชุมชนตระหนักดีว่า การที่พวกเขาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับทางโรงเรียนมีความสัมพันธ์ต่อผลผลิต (Output) ทางการศึกษาของโรงเรียน
2. บุคลากรในชุมชนเชื่อว่าชุมชนจะได้รับผลกระทบโดยตรงต่อการตัดสินใจหรือการเข้ามามีส่วนร่วมของพวกเขา
3. บางครั้งพวกเขาอาจได้รับการขอร้องหรือได้รับมอบหมายให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียน

เฮิร์ช (Hirsch. 1990 : 185 - 186) ได้อธิบายถึงประโยชน์หรือคุณค่าของการมีส่วนร่วมของชุมชนว่ามี 3 ประการ คือ ประการแรก ด้านบริบท (Context) การมีส่วนร่วมเป็นการนำคนในท้องถิ่นที่รู้จักสังคมสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนอย่างแท้จริงให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ทำให้สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิผล ประการที่สอง ด้านการปฏิบัติ (Practical) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้คนในท้องถิ่นรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาและทำให้ประชาชนมีโอกาสใช้ความสามารถของตนในการร่วมกันทำงาน ทั้งในรูปของความคิด การตัดสินใจ และการกระทำอย่างเต็มที่ รวมทั้งมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของชุมชน และต้องการร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนมากกว่าการนำโครงการที่กำหนดทุกอย่างจากภายนอกชุมชนมาเรียบร้อยแล้ว และนำมาใช้ในชุมชน ซึ่งจะ使人ในชุมชนปฏิเสธและหลีกเลี่ยงที่จะให้ความร่วมมือ ประการที่สาม ด้านจิตใจ (Moral) การมีส่วนร่วมทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีสิทธิในการตัดสินใจในสิ่งที่เกี่ยวข้อง และส่งผลต่อวิถีชีวิตของตนเอง

จากความเห็นของนักวิชาการหลายท่าน ทำให้เห็นว่า การพัฒนาใด ๆ ก็ตาม จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ประชาชน ซึ่งสำหรับโรงเรียนประชาชนก็คือผู้ปกครองนักเรียนนั่นเอง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยเฉพาะต้องให้ร่วมดำเนินการตั้งแต่การตัดสินใจหรือการวางแผนในการดำเนินการ ไปจนถึงการดำเนินการจนสิ้นสุด และต้องทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่า กิจกรรมต่าง ๆ นั้นเป็นของเขาเอง เขาต้องมีส่วนรับผิดชอบ มีส่วนได้ส่วนเสีย จึงทำให้การพัฒนานั้นดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการได้ และนอกจากเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเองแล้ว ยังทำให้ชุมชนหรือประชาชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นอีกด้วย

3 บทบาทของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นของตน

ชุมชนไม่ว่าจะเป็นชุมชนเมือง หรือชุมชนชนบทจำเป็นต้องมีภาระหน้าที่และบทบาทในการตอบสนองความต้องการด้านต่าง ๆ ของสมาชิกด้วยการพัฒนา ซึ่งมีผู้ให้ความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นของตน ดังต่อไปนี้

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ และคณะ (2539 : 66 - 69) ได้กล่าวถึงบทบาทของชุมชนต่อโรงเรียนไว้อย่างละเอียดต่อไปนี้

1. บทบาทในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียน โรงเรียนตั้งขึ้นเพื่อชุมชน ดังนั้นชุมชนจึงควรมีบทบาทในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของ

โรงเรียน การที่จะให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียนนั้นอยู่ที่ระดับของการตัดสินใจและการให้ข้อมูลในการตัดสินใจ ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการ คืออยู่ในรูปแบบคณะกรรมการ คณะทำงานต่าง ๆ และรูปแบบที่ไม่เป็นทางการคือ การให้ข้อมูล การพูดคุย การเสนอแนวคิด เป็นต้น ในการให้ชุมชนมีส่วนร่วมนั้นควรคำนึงถึงกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งกลุ่มที่เปิดเผยตนเองและกลุ่มที่ไม่เปิดเผยตนเอง โดยการปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา และประชาสัมพันธ์ถึงเหตุผลของการทำงานอย่างกว้างขวางเพียงพอ

2. บทบาทในการสนับสนุนภารกิจหลักของโรงเรียน แม้โรงเรียนจะมีหน้าที่หลายอย่าง แต่หน้าที่หลักคือการจัดการเรียนการสอน การที่โรงเรียนจะจัดการเรียนการสอนได้ดี จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองอย่างดี ผู้ปกครองควรมีบทบาทในการทำความเข้าใจกับหน่วยงานของโรงเรียนด้วยการช่วยเหลือการเรียนของบุตรหลานของตนเอง ผู้ปกครองควรร่วมมือกับโรงเรียนด้วยการดูแลการเรียนของบุตรหลานที่บ้าน แล้วให้ข้อมูลแก่โรงเรียนอย่างตรงไปตรงมา บุคคลอื่น ๆ ในชุมชนควรจะได้มีบทบาทในการสอดส่องดูแลนักเรียนหรือกิจกรรมของโรงเรียนด้วยพร้อมกันไปและควรถือว่าโรงเรียนเป็นของตนเอง และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่โรงเรียน จะทำให้โรงเรียนรู้ว่าโรงเรียนได้ทำหน้าที่เหมาะสมตามความต้องการของชุมชนมากน้อยเพียงใด

3. บทบาทในการให้บริการด้านทรัพยากรแก่โรงเรียน โรงเรียนจะพบปัญหาในเรื่องทรัพยากรและบุคลากรอย่างมาก เพราะโรงเรียนจำเป็นต้องใช้วัสดุสิ้นเปลืองในแง่ของการนำไปใช้เพื่อประโยชน์ของการศึกษา ประกอบกับการมีเด็กนักเรียนเข้ามาเรียนเปลี่ยนรุ่นกันไปอยู่เสมอ ทำให้การใช้สอย การดูแลรักษา และการให้บริการสิ้นเปลืองมาก ชุมชนมีทรัพยากรและบุคลากรมากและกว้างขวาง ซึ่งโรงเรียนอาจจะขอใช้บริการได้ การขอใช้บริการนั้นมีหลายรูปแบบ หลายลักษณะ โรงเรียนควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพและเหตุการณ์ โดยรวมแล้วโรงเรียนควรได้สนใจและศึกษาชุมชนอย่างจริงจัง และมีโครงการที่แน่นอนเป็นหลักฐานในการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากชุมชน เมื่อขอความช่วยเหลือแล้ว ควรดำเนินการอย่างรอบคอบและละเอียดถี่ถ้วน และเปิดเผยเพื่อความเข้าใจของชุมชนอย่างแท้จริง

พนิจดา วีระชาติ (2542 : 17-25) ได้กล่าวถึงภาระหน้าที่ และบทบาทและความสำคัญของชุมชนต่อโรงเรียนดังนี้

ภาระหน้าที่ของชุมชน

1. หน้าที่ชีวภาพ หรือการจัดหาสมาชิกใหม่ให้แก่ชุมชน เพื่อสืบทอดไม่ให้ขาดสาย ซึ่งส่วนใหญ่จะได้จากสถาบันครอบครัว
2. หน้าที่ในเรื่องการติดต่อสื่อสาร โดยมีภาษาพูด เขียน เพื่อการติดต่อสื่อความหมายของสมาชิกในชุมชน
3. หน้าที่ในการอบรมกล่อมเกลาให้สมาชิกรู้จักกฎเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ ของชุมชน ได้แก่การปลูกฝัง และถ่ายทอดวัฒนธรรมให้เยาวชนรู้จักบทบาทของตนเองและบุคคลอื่น
4. หน้าที่การให้บริการขั้นต้นแก่สมาชิก หมายถึง การตอบสนองความต้องการพื้นฐานของคนในชุมชน
5. หน้าที่ในการจัดระเบียบและรักษาความสงบเรียบร้อย
6. หน้าที่ในด้านบำรุงขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติการกิจของสมาชิก เพื่อมิให้เกิดความเบื่อหน่ายในหน้าที่หรือบทบาทของตนเอง

บทบาทและความสำคัญของชุมชนต่อโรงเรียน

1. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญในการกำหนดปรัชญาและจุดมุ่งหมายของโรงเรียน
2. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่โรงเรียนจะพัฒนาหลักสูตร
3. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่โรงเรียนจะพัฒนาคน อันเป็นส่วนสำคัญของชุมชนนั้น
4. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่โรงเรียนจะพัฒนาปรับปรุงการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น
5. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในอันที่จะพัฒนาโรงเรียนปรับปรุงการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
6. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในฐานะที่ชุมชนเป็นแหล่งปฏิบัติชีวิตที่แท้จริงของนักเรียน
7. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่โรงเรียนจะใช้แหล่งทรัพยากรของชุมชนให้มีประโยชน์

8. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในอันที่โรงเรียนจะพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องกันไปเพื่อชีวิตที่ดีของผู้เรียนและชุมชน

9. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่โรงเรียนจะอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรม

10. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่ชุมชนจะช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียนในด้านต่าง ๆ

11. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในฐานะที่ชุมชนเป็นที่ตั้งของหน่วยงาน องค์กร และสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งตัวโรงเรียนเองด้วย โดยการให้ความร่วมมือ

12. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญในการควบคุมและสนับสนุนส่งเสริมโรงเรียน

สิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นสามารถสรุปบทบาทของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นของตนได้ว่า ชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น หากชุมชนใดมีความเอาใจใส่ องค์กรต่าง ๆ ในชุมชน องค์กรเหล่านั้นก็จะมีการพัฒนาที่ดี ในทางตรงกันข้ามหากชุมชนใด ละเลยขาดความเอาใจใส่ต่อองค์กรในชุมชนแล้ว การพัฒนาองค์กรในชุมชนเหล่านั้นก็จะดำเนิน ไปอย่างล่าช้า

4 การบริหารแบบมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการบริหาร นับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา ได้มีผู้ให้หลักการ แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ดังนี้

อคิน รพีพัฒน์ (2532 : 20) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาว่า ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การวิเคราะห์หาสาเหตุที่มาของปัญหา การเลือกวิธีการและการวางแผนในการแก้ปัญหา การดำเนินการตามแผน สุดท้ายคือการประเมินผลของประชาชนในกระบวนการพัฒนาสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน

2. ร่วมพัฒนาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์และสนองความต้องการมากยิ่งขึ้น

3. ร่วมวางแผนนโยบายแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม
4. ร่วมตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนโดย
การมีส่วนร่วม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานเพื่อพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ
และประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรม โครงการตามขีดความสามารถของตนเองและ
หน่วยงาน
7. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและ
กิจกรรมที่ทำไว้ ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ได้ประโยชน์ตลอดไป

พิสิษฐ์ เศรษฐ์ญา (พิสิษฐ์ เศรษฐ์ญา. 2543 : 7 ; อ้างอิงมาจาก
ประพนธ์ ปิยรัตน์. 2534 : 13) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การมี
ส่วนร่วมอย่างจริงจังของคนที่อยู่ร่วมกันในชุมชนในการวางแผนการดำเนินงาน และการ
ควบคุมโดยอาศัยทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์ด้วยการพึ่งพาตนเองของท้องถิ่น

จรัส นวลน้อม (2540 : 248 -250) ได้กล่าวถึง กรรณิการ์ ชมดี ให้ความหมาย
ของการมีส่วนร่วม หมายถึง

1. หมายถึง ความร่วมมือการมีส่วนร่วมในบางสิ่งบางอย่าง รวมถึง
ความรับผิดชอบด้วย
2. หมายถึง การมีส่วนร่วมในการสังสรรค์ทางสังคมของบุคคลหรือกลุ่ม
3. หมายถึง ผลจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องความต้องการและทิศทางของ
การเปลี่ยนแปลงความเห็นพ้องต้องกันนั้นจะต้องมีมากพอ จนเกิดการริเริ่มโครงการปฏิบัติการ
และเหตุผลเบื้องต้นที่บุคคลต้องตระหนักคือ ปฏิบัติการหรือการกระทำในนามกลุ่มนั้นต้อง
กระทำผ่านองค์การ องค์การจึงเป็นตัวนำไปบรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมของ
ประชาชนแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบคือ

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน เช่น การ
รวมกลุ่ม เยาวชนกลุ่มต่าง ๆ
2. การมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน เช่น
กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน กรรมการหมู่บ้าน
3. การมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้โดยผ่านองค์กรที่มีใช้ผู้แทนของ

ประชาชน เช่น สถาบัน หรือหน่วยงานที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อใดก็ได้

อำนาจ สิทธิแสง (อำนาจ สิทธิแสง. 2543 : 38 ; อ้างอิงมาจาก พัฒน์ บุญรัตพันธ์. 2517 : 3) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาว่า จะต้องมีการวางแผนโครงการ การเสาะสละกำลังแรงงาน วัสดุ กำลังเงินหรือทรัพยากร ที่มีอยู่ในชุมชนนั้น

สมบูรณ์ กนกหงษ์ (สมบูรณ์ กนกหงษ์. 2544 : 23 - 24 ; อ้างอิงมาจาก ไพรัช เตชะรินทร์. 2527 : 6) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนใน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับรัฐ หมายถึงกระบวนการที่รัฐทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้กับประชาชนทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรมสมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัคร รูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานหลายเรื่องรวมกัน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา หมายถึง กระบวนการที่คณะกรรมการประชาชนทุกคนในท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการดำเนินงาน แสดงความคิดเห็นและร่วมพิจารณากำหนดปัญหา ความต้องการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ชุมชน และท้องถิ่น ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชน ได้รับการพัฒนาขีดความสามารถของตน ให้สามารถที่จะดำเนินการได้สอดคล้องกับปัญหา และความต้องการของตนเอง และได้กล่าวถึง กรมการปกครอง (2543 : 77) ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นทั้งหลักการและวิธีการในการทำงานของ ชุมชน ช่วยให้ประชาชนได้เรียนรู้ด้วยการกระทำ (Learning by Doing) เป็นการเสริมสร้าง ประสิทธิภาพให้แก่ประชาชน ได้รู้จักคิดเป็น นอกจากนี้ยังมีส่วนช่วยให้ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมนั้น ๆ (Sense of Belonging) ทำให้เกิดความรู้สึกหวงแหนและ บำรุงรักษางานที่เกิดจากความร่วมมือของตนเองด้วย

จากความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่กล่าวมา สรุปได้ความว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาในกิจกรรมของชุมชนร่วมกับ โรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้กิจกรรมหรืองานนั้น ๆ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

5 ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 ก : 23) ได้กล่าวถึง การพัฒนาการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาว่า จะได้ผลอย่างแท้จริงและมีประสิทธิภาพ ถ้าหากชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบพัฒนาอย่างแท้จริง สามารถดำเนินการได้ ดังนี้

1. ชุมชนต้องถือว่าเป็นภาระหน้าที่ต้องร่วมพัฒนาการศึกษาให้เจริญ

2. ชุมชนต้องเข้าร่วมวิเคราะห์เพื่อหาจุดพัฒนาการศึกษา โดยร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้สำเร็จ
3. ร่วมค้นหาผู้มีความรู้ ความสามารถในท้องถิ่น เข้าร่วมให้การศึกษารอบโรงเรียน ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น ผสมผสานกับความรู้สมัยใหม่
4. ชุมชนร่วมพัฒนาช่วยเหลือโรงเรียน เช่น ปรับปรุงซ่อมแซมอาคารเรียน อาคารประกอบ สิ่งก่อสร้าง หาทุนเพื่อพัฒนาโรงเรียน ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียน จัดให้มีขึ้น
5. ร่วมตรวจสอบการพัฒนาโรงเรียน การจัดการศึกษานอกโรงเรียน หากพบปัญหาหารือกันแก้ไข
6. สร้างความภูมิใจในผลงานร่วมกัน โดยชุมชนรับรู้ความก้าวหน้าของโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 ข : 53) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้ปกครองและชุมชนในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนมีส่วนสำคัญในการพัฒนานักเรียน ผู้บริหารและโรงเรียนควรดำเนินการประสานงานกับผู้ปกครองและชุมชน ดังนี้

1. เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน ควรกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพและคุณลักษณะของผู้เรียน
2. ชี้แจงและสร้างความเข้าใจกับผู้ปกครองให้เห็นคุณค่าของการศึกษา และความสำคัญของการเรียนของนักเรียน และความรับผิดชอบของผู้ปกครองในการร่วมมือพัฒนาบุตรหลานของตนเองให้มีคุณลักษณะตามต้องการ
3. ส่งเสริมให้ผู้ปกครองและชุมชนได้ตรวจสอบผลการดำเนินงาน ผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนว่าเป็นไปตามคาดหวังหรือไม่
4. เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองที่มีความพร้อม มีกำลังความสามารถ มีกำลังทรัพย์ เข้ามาสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียนตามศักยภาพและความสนใจ

พินิจดา วีระชาติ (พินิจดา วีระชาติ. 2542 : 57-58 ; อ้างอิงมาจาก วิมลศรี อุปรมย์ และคณะ. 2540 : 143-152) ได้กล่าวถึงวิธีการนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียนและสถาบันการศึกษาระดับสูง ดังนี้

1. การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนด้วยวิธีการจัดให้มีการประชุมปฏิบัติการผู้ปกครอง เช่น ให้มีการเยี่ยมชมโรงเรียน จัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้ปกครอง และครู

2. อนุญาตให้ชุมชนใช้โรงเรียนเป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น จัดงานมงคลสมรส จัดงานประเพณีประจำปี จัดแข่งกีฬา

3. โรงเรียนจัดรายการดนตรีไทยสำหรับประชาชน

4. โรงเรียนจัดงานรื่นเริงประจำปี

5. เปิดสอนภาคค่ำให้แก่ประชาชนที่อ่านหนังสือไม่ออก เขียนไม่ได้

6. โรงเรียนเปิดโอกาสให้ประชาชนใช้บริการห้องสมุด หอประชุม ศูนย์วัฒนธรรม เพื่อแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

7. เปิดโอกาสให้ประชาชนใช้โรงเรียนเป็นสถานที่พักผ่อนในวันหยุดสุดสัปดาห์

8. จัดอบรมสัมมนา หรือฝึกปฏิบัติการให้กับพนักงานของสถานบันเอกชน ชุมชน หรือของสถานประกอบการในท้องถิ่น

9. เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าชมการสาธิต การทดลอง เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้ไปสู่ประชาชน

10. ออกวารสารเผยแพร่กิจกรรมของโรงเรียน

11. จัดป้ายประกาศไว้ที่หน้าโรงเรียน เพื่อแจ้งให้ชุมชนทราบว่า ขณะนี้โรงเรียนกำลังทำกิจกรรมที่สำคัญอะไรอยู่ เพื่อเป็นการเชิญชวนให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ ด้วย

12. เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาใช้บริเวณโรงเรียน สนามกีฬา โรงฝึกงาน โรงละคร เพื่อจัดบริการแก่ชุมชนในรูปการจัดค่ายพักแรมร่วมกับสมาคมต่าง ๆ และศูนย์เยาวชนต่าง ๆ

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการนำทรัพยากรบุคคลมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้างนี้

1. เป็นวิทยากรในด้านต่าง ๆ แล้วแต่จุดประสงค์ของการเรียนรู้ และความรู้ ความชำนาญ ความสำเร็จของบุคคลนั้น ๆ

2. เป็นตัวอย่าง แบบอย่างในการดำเนินชีวิต ให้นักเรียนได้เห็นชีวิต

ตัวอย่าง แบบอย่างที่แท้จริงของความสำเร็จในด้านต่าง ๆ เช่น อาชีพ คุณธรรม การเสียสละ การทำประโยชน์แก่ชุมชนหรือสาธารณะ เป็นต้น

3. ให้บุคคลช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา เช่น
 - 3.1 ช่วยเหลือสถานศึกษาในด้านการเงิน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ หรือแรงงาน
 - 3.2 ให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็น ให้ความร่วมมือในการปรับปรุง

หลักสูตร กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

- 3.3 เป็นกรรมการร่วมในหน่วยงาน หรือแผนกต่าง ๆ
- 3.4 ช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น ในการดูแลเด็ก ช่วยใน

การรักษาพยาบาล

3.5 ช่วยในการสอน ชุมชนแต่ละชุมชนประกอบด้วยบุคคลประเภทต่าง ๆ มากมาย มีความรู้ความสามารถต่างกัน มีคนจำนวนมากยินดีที่จะช่วยเหลือโรงเรียน ช่วยสอน นักเรียน สอนครูหรือประชาชน โรงเรียนอาจเชิญบุคคลเหล่านั้นมาช่วยสอนในสาขาวิชาที่เขาชำนาญหรือถนัด แก่ครู นักเรียน คนงาน ภารโรง และประชาชน

พิสิษฐ์ เศรษฐศาสตร์ (พิสิษฐ์ เศรษฐศาสตร์ . 2543 : 24-25 ; อ้างอิงมาจาก พิมพ์ ตามี . 2540 : 34) ได้กล่าวถึงความต้องการของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมใน กิจกรรมของโรงเรียนประถมศึกษา ดังนี้

1. ผู้ปกครองต้องการให้โรงเรียนวางแผนปรับปรุงเกี่ยวกับการเรียนการสอน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครอง กับปรับปรุงอาคารเรียน การเอาใจใส่ของครูและ อาจารย์ใหญ่ วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน การจัดกิจกรรมกีฬา การจัดสภาพแวดล้อมและ ต้องการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน ร่วมเป็นคณะกรรมการ โรงเรียน ร่วมกำหนดนโยบายและวางแผนการปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียน และร่วม ประเมินผลการทำงานของโรงเรียน

2. ผู้ปกครองต้องการร่วมเป็นวิทยากรพิเศษ สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ แหล่งความรู้ สถานประกอบการ กิจกรรมการแข่งขันทางวิชาการ และต้องการเยี่ยมชม การแสดงผลงานของนักเรียน ต้องการทราบความก้าวหน้าของนักเรียน ต้องการให้ครูแนะนำ การสอนการบ้าน การสอนการอ่าน การสอนเขียน การสอนเลขคณิต และชี้แจงเกี่ยวกับการ วัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ปกครองเข้าใจ

3. ผู้ปกครองต้องการให้โรงเรียนปรับปรุงห้องน้ำ ก๊อกน้ำ การกำจัดขยะ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ปรับปรุงสนามกีฬา สนามเด็กเล่นและถนนในโรงเรียน โดย

ผู้ปกครองต้องการมีส่วนร่วมสนับสนุนด้านแรงงาน แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ
ประสานงานให้ผู้อื่นมาร่วมบริจาคเงิน และบริจาควัสดุ

4. ผู้ปกครองต้องการให้ครูเยี่ยมบ้านนักเรียนและติดต่อกับครูโดยตรง
ต้องการร่วมประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับความประพฤติของนักเรียน การปรับปรุงระเบียบ
ข้อปฏิบัติของโรงเรียน การลงโทษ และการยกย่องนักเรียน

5. ผู้ปกครองต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับอาหารกลางวัน งานวัน
ประเพณี กิจกรรมกีฬา การดูแลสุขภาพอนามัยของนักเรียน และต้องการรับบริการเกี่ยวกับ
การพัฒนาชุมชน การจัดกิจกรรมสร้างความสามัคคี การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ การฝึกอบรม
วิชาชีพ การใช้วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ บริการด้านสุขภาพอนามัยและข่าวสารความรู้

วิโรจน์ สารรัตนะ (2545 : 69-70) ได้กล่าวถึงการศึกษาผู้บริหารโรงเรียน
แห่งหนึ่งเป็นกรณีศึกษา ซึ่ง Wright เป็นผู้วิจัย พบว่า พันธกิจของโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาท
ของผู้ปกครอง ดังนี้

1. จะแจ้งข่าวสารการขาดเรียนของนักเรียนในทันที
2. สนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน
3. ติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน และคงการสื่อสารแบบเปิดกับ
คณะครูอยู่เสมอ
4. สนับสนุนคณะครูและบุคลากรในการกระตุ้นนักเรียนให้มีความ
รับผิดชอบในตนเอง

สรุปได้ว่า ชุมชนกับโรงเรียนซึ่งเป็นสถาบันหนึ่งของชุมชนจะขาดจากกัน
ไม่ได้ เพราะโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน จำเป็นที่ชุมชนจะต้องดูแลรับผิดชอบใน
การดำเนินการ ทุกคนในชุมชนต้องถือเป็นภาระหน้าที่ในการร่วมกันจัดการศึกษา ควรมี
ความรู้สึกรักโรงเรียน รักโรงเรียน เข้ามาร่วมคิด ร่วมทำ ให้เกิดผลต่อการพัฒนานักเรียนให้มี
คุณภาพ ได้มาตรฐานตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

6 รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชุมชน

นักวิชาการหลายท่านได้เสนอรูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชุมชน
ไว้อย่างหลากหลายดังนี้

ปรีชา เปี่ยมพงษ์สานต์ (2527 : 158 – 159) ได้อธิบายขั้นตอนการมี
ส่วนร่วมของประชาชนว่ามี ดังนี้

1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ การพัฒนาและเป้าหมายสูงสุด รวมทั้งมีโอกาสดำเนินการ จัดทรัพยากรเพื่อบรรลุเป้าหมาย
2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงาน การดำเนินโครงการและ ประเมินผล เราต้องถือว่าการมีส่วนร่วมเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนา ไปในแนวทางที่สนอง ความต้องการพื้นฐานของประชาชน

อดิน รพีพัฒน์ (2531 : 49-50) ได้เสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในงานพัฒนาไว้ 5 ขั้นตอนด้วยกันคือ

1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญ ของปัญหา
2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุ ผล และที่มาของปัญหา
3. ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการและพิจารณาวางแผน แก้ปัญหา
4. ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผน
5. ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผล วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและ ปัจจัยที่มีส่วนทำให้การดำเนินการบรรลุเป้าหมาย

ประมาธ คัมภีกร (2538 : 14) ได้สรุปขั้นตอนการมีส่วนร่วมของ ประชาชนไว้ 5 ขั้นตอนคือ

1. การมีส่วนร่วมค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหา
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในกิจกรรม
4. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์
5. การมีส่วนร่วมประเมินผลงานกิจกรรม

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543 : 143) ได้สรุปกระบวนการมี ส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ ร่วมกันเรียนรู้สภาพของชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นข้อมูล เบื้องต้นในการทำงาน และร่วมกันค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ตลอดจนการจัดลำดับ ความสำคัญของปัญหา

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยมีการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงานและทรัพยากรที่จะต้องใช้

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา โดยการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคลและสังคม

5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลพัฒนา เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว ที่เกิดขึ้นได้ทันที

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff. 1977 : 22) ได้ศึกษาเรื่องของการมีส่วนร่วมว่ามีโครงการพื้นฐานจำแนกเป็น 3 มิติ ได้แก่

มิติที่ 1 มีส่วนร่วมในเรื่องอะไร (What participation are we concerned with?) หรือที่ โคเฮนและอัฟฮอฟ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ประเภทหรือลักษณะของการมีส่วนร่วม (Kinds of participation) ซึ่งทั้งสองกล่าวว่ามี 4 ประเภท ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in decision making)
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in implementation)
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Participation in benefits)
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in evaluation)

มิติที่ 2 ใครที่เข้ามามีส่วนร่วม (Whose participation are we concerned with?) ในส่วนนี้ คำที่ใช้ในความหมายกว้างคำหนึ่ง คือ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” (Popular participation) ซึ่งโคเฮน และอัฟฮอฟ ได้จำแนกให้เป็นกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยจำแนกออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

1. ผู้ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น (Local residents or local people)
2. ผู้นำท้องถิ่น (local leaders)
3. เจ้าหน้าที่ของรัฐ (Government personnel)
4. คนต่างชาติ (Foreign personnel)

คุณลักษณะของบุคคลทั้ง 4 กลุ่ม ที่ควรพิจารณา คือ

1. เพศ
2. อายุ
3. สถานสภาพของครอบครัว
4. การศึกษา
5. การแบ่งกลุ่มในสังคม ได้แก่ กลุ่มชนชาติ เผ่า เชื้อชาติ ศาสนา
ที่นับถือ ชั้นวรรณะ ภาษาที่ใช้ แหล่งกำเนิด และอื่น ๆ
6. อาชีพ
7. รายได้
8. ระยะเวลาของที่พักกับที่ตั้งของโครงการความร่วมมือ
9. สถานภาพของการถือครองที่ดิน
10. สถานภาพของการได้รับจ้างงาน (เช่น ทำงานเต็มเวลาหรือไม่เต็ม
เวลา)

มิติที่ 3 การมีส่วนร่วม นั้นเกิดขึ้นอย่างไร (How is participation occurring with in the project?) ในมิตินี้มีประเด็นที่ควรพิจารณาอยู่ 4 ประเด็นด้วยกัน คือ (Cohen and Uphoff, 1977 : 86 - 111)

1. พื้นฐานของการมีส่วนร่วมพิจารณาเกี่ยวกับ
 - 1.1 แรงที่กระทำให้เกิดการมีส่วนร่วมมาจากเบื้องบน หรือ
เบื้องล่าง
 - 1.2 แรงที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมมาจากที่ใด
2. รูปแบบของการมีส่วนร่วมพิจารณาเกี่ยวกับ
 - 2.1 รูปแบบขององค์กร
 - 2.2 การมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อม
3. ขอบเขตของการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับ
 - 3.1 ระยะเวลาที่เข้ามามีส่วนร่วม
 - 3.2 ช่วงของกิจกรรม
4. ประสิทธิผลของการมีส่วนร่วมพิจารณาเกี่ยวกับ
 - 4.1 การให้อำนาจแก่ผู้เข้ามามีส่วนร่วม
 - 4.2 ปฏิสัมพันธ์ของคุณลักษณะต่างๆ ของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการ
มีส่วนร่วม

นอกจาก 3 มิติ ของการมีส่วนร่วมนี้แล้ว โคเฮน และอัฟฮอฟ ยังได้กล่าวถึงบริบทของการมีส่วนร่วมว่า การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมนั้นต้องพิจารณาถึงความ เป็นจริงของเงื่อนไขต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมนั้นอยู่ นั่นก็คือบริบทของการมีส่วนร่วมซึ่ง จำแนกออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ (Cohen and Uphoff. 1977 : 122 - 138, 144 - 158)

1. คุณลักษณะของโครงการที่กระทบต่อการมีส่วนร่วม (Effects of project characteristics on participation) ได้แก่

1.1 ผลกระทบของสิ่งของสิ่งนำเข้าสู่โครงการ (Entry effects) ได้แก่

1.1.1 ความซับซ้อนของเทคโนโลยีที่ใช้ในโครงการ เช่น โครงการที่ใช้เทคโนโลยีที่ซับซ้อนมากจะเป็นข้อจำกัดในการเข้ามามีส่วนร่วมของบางคน

1.1.2 ทรัพยากรที่ต้องการของโครงการ เช่น โครงการเงินกู้ ที่ให้โอกาสเฉพาะผู้มีที่ดินมาค้ำประกันการกู้เงิน

1.2 ผลกระทบที่เป็นประโยชน์จากโครงการ (Benefit effects) ได้แก่

1.2.1 ผลประโยชน์ที่สามารถสัมผัสได้หรือผลประโยชน์ที่มีตัวตนให้สัมผัสได้ (Tangibility)

1.2.2 ความเป็นไปได้ของผลประโยชน์ที่จะได้รับ (Probability)

1.2.3 ผลประโยชน์ที่ได้รับทันที (Immediacy)

1.2.4 การกระจายผลประโยชน์ (Distribution)

1.3 ผลกระทบของการออกแบบ (Design effects) ได้แก่

1.3.1 การเชื่อมโยงโครงการ (Program linkages)

1.3.2 ความยืดหยุ่นของโครงการ (Program flexibility)

1.3.3 ความสามารถในการเข้าถึงได้ในแง่บริหาร

(Administrative accessibility)

1.3.4 ความครอบคลุมในแง่บริหาร (Administrative coverage)

2. ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมต่อกิจกรรมการมีส่วนร่วม (Task environment) ได้แก่

2.1 ปัจจัยด้านกายภาพและชีวภาพ (Physical and biological factors)

2.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (Economic factors)

2.3 ปัจจัยด้านการเมือง (Political factors)

2.4 ปัจจัยด้านสังคม (Social factors)

2.5 ปัจจัยด้านวัฒนธรรม (Cultural factors)

2.6 ปัจจัยด้านประวัติความเป็นมา (Historical factors)

โดยสรุปแล้ว กรอบในการพิจารณาการมีส่วนร่วมของโคเฮน และ อ็พฮอฟ จากมิติ 3 มิติ คือ พิจารณาว่า กิจกรรมการมีส่วนร่วมนั้นทำอะไรบ้าง ใครเป็นผู้ทำ และทำด้วยวิธีการอย่างไร นอกจากนี้ ยังพิจารณาถึงบริเวณถึงบริบทของการมีส่วนร่วมด้วย ซึ่งได้แก่ คุณลักษณะของโครงการที่กระทบต่อการมีส่วนร่วมกับสภาพแวดล้อมที่กระทบต่อการมีส่วนร่วม จึงนับว่าโคเฮน และอ็พฮอฟ ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้อย่างเป็นระบบ และครอบคลุมเป็นอย่างมาก

7 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา เป็นแนวความคิดที่เชื่อว่า การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนมีความแปลกแยกไปจากชุมชน ทั้งไม่สนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของชุมชนแล้ว ยังไม่มีความสอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชนแต่อย่างใด ดังนั้นถ้าจะให้การจัดการศึกษารับใช้หรือตอบสนองความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่นอย่างแท้จริงแล้ว จะต้องจัดการศึกษาให้มีความสัมพันธ์กับ สภาพแวดล้อม และศักยภาพของชุมชน และจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนเท่านั้น จึงจะสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง อันเป็นรากฐานสำคัญของการจัดการศึกษาของการจัดการศึกษาที่มีคุณค่าต่อชีวิต และการแก้ไขปัญหาสังคมโดยส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง พิกพ ธงไชย (2528 : 58 - 59) สรุปว่า การจัดการศึกษาในปัจจุบัน รัฐเป็นผู้จัดแต่ฝ่ายเดียว ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็น การกำหนดนโยบายหรือทิศทาง ดังนั้นการศึกษากับการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การที่ประชาชนสามารถกำหนดปัญหา นโยบาย และแนวทางการบริหารด้วยกลุ่มของเขาเอง เสน่ห์ จามริก (2537 : 31 - 32) ได้ให้ข้อสังเกตว่า การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นหรือชุมชน ไม่ใช่แค่เพียงเข้าไปมีบทบาทร่วมในการกำหนดเนื้อหาสาระของหลักสูตรและการเรียนการสอนที่กำหนดมาจากส่วนกลางเท่านั้น หากแต่โดยสาระหมายถึงการนำองค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ เอง เข้าไปประกอบเป็นฐานของการกำหนดหลักสูตรและการเรียน

การสอนในแนวทางของระบบโรงเรียนชุมชนนี้ และทาวน์เซนด์ (Townsend. 1994 : 104 - 105, 127 - 140, 156) ได้กล่าวถึงโรงเรียนชุมชน (Community School) โดยที่เขาใช้คำว่า "The Core - Plus School" เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษา โดยอาศัยพื้นฐานจากความต้องการและการตัดสินใจของชุมชนหรือประชาชนร่วมกับการดำเนินการของรัฐ ซึ่งส่วนที่เรียกว่า "Core" เป็นส่วนที่โรงเรียนต้องดำเนินการและถูกกำหนดโดยรัฐ สำหรับในส่วนที่เรียกว่า "Plus" เป็นส่วนที่โรงเรียนและชุมชนร่วมกันกำหนดขึ้นเอง และเหตุผลของการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อว่าทำให้การตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนเหมาะสมกับการจัดการปัญหาในชุมชน ซึ่งจะต้องเริ่มต้นด้วยการหาว่าอะไรเป็นความต้องการหรือปัญหาของชุมชน

อุทัย คลุยกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540 : 93 - 94) ได้เสนอกระบวนการเกิดและการดำเนินการร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน ไว้เป็นลำดับขั้นดังนี้

1. แสวงหาระบบหรือกลไก ในการสร้างหรือพัฒนาบุคลากร ให้มีทัศนคติและวิสัยทัศน์ที่เอื้อต่อการเกิดความร่วมมือและการทำงานร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนหรือแสวงหาช่องทางที่นำมาซึ่งการปรึกษาหารืออย่างจริงจังร่วมกัน ระหว่างผู้ที่มีมองเห็นประเด็นปัญหา มีทัศนคติหรือมีวิสัยทัศน์ร่วมกันอยู่แล้ว

2. เมื่อผ่านการปรึกษาหารือ และมองเห็นปัญหาร่วมกันแล้ว ขยายไปสู่การร่วมคิด วิเคราะห์ กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา และวางแผนกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การร่วมมือกันจัดกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ที่ช่วยแก้ไขปัญหานั้นที่ประสบอยู่ และพัฒนาทัศนคติความสามารถสติปัญญาของบุคคล เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและเกิดบูรณาการ ในการศึกษาของชุมชน

3. จัดกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติและการจัดการ ตามกิจกรรมที่กำหนดในข้อ 2 โดยมีการสรุปประเมินผลการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อมาพัฒนากิจกรรมและการเรียนรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง

4. แสวงหาแนวทางการขยายความคิด กิจกรรม การเรียนรู้ไปสู่ประชาชนในชุมชนและภาคีต่าง ๆ เพื่อขยายการมีส่วนร่วมให้ทั่วถึง และผลักดันให้เกิดโครงสร้างของกิจกรรมแบบเนวราบอย่างต่อเนื่อง

5. ตำราอาหารรูปแบบและระบบของความร่วมมือและความสัมพันธ์กับภาคีอื่น ๆ ภายนอกชุมชน ที่จะพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่นของท้องถิ่น เพื่อความเข้มแข็งของ

บุคคลโรงเรียน และชุมชน เช่น เครือข่ายงานพัฒนาในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ โดยมุ่งให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นบูรณาการ

วิชิต นันทสุวรรณ และจันทน์ แรกพินิจ (2541 : 37 - 51) ได้อธิบายถึงบทบาทของชุมชนและรูปแบบในการจัดการศึกษาในปัจจุบัน โดยแบ่งออกเป็น

1. บทบาทและรูปแบบในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเอง การจัดการศึกษาในลักษณะนี้เกิดขึ้นจากศักยภาพของชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนให้เต็มศักยภาพ อันนำไปสู่การแก้ปัญหาและลดข้อจำกัดภายในชุมชน การศึกษาที่ชุมชนจัดขึ้นนี้ มุ่งให้เกิดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและตอบสนองความต้องการของสมาชิก หรือคนที่อยู่ในบริบททางวัฒนธรรมสังคมเดียวกัน โดยยึดหลักให้ผู้เรียน ได้เรียนในที่ที่มีความรู้ การเรียนรู้จึงไม่ถูกจำกัดด้วยเวลา สถานที่ เพศและวัย และเป็นการเปิดโอกาสให้คนได้เรียนรู้ตามอัธยาศัยอย่างแท้จริง ในที่นี้จึงเรียกรูปแบบการศึกษานี้อีกชื่อหนึ่งว่า การศึกษาในวิถีชุมชน

2. บทบาทและรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน บทบาทของชุมชนในด้านนี้เกิดจากกระแสการศึกษาของรัฐหรือจากภายนอกเป็นสำคัญ ภายใต้แนวคิดหรือเหตุผลและความจำเป็นในแต่ละยุคแต่ละสมัย ในช่วงที่ประเทศกำลังเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจและยกระดับมาตรฐานการครองชีพของคนทั้งมวล การศึกษาได้ถูกให้ความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายดังกล่าว สถานศึกษาจึงมีบทบาทนำในการสร้างกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ชุมชน ได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียนนับตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์

3. บทบาทของชุมชนและรูปแบบการเชื่อมประสานการศึกษา ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การจัดการศึกษาในลักษณะนี้เป็นผลมาจากความพยายามของชุมชน ในการเชื่อมโยงและประสานศักยภาพหรือจุดแข็งของชุมชนและโรงเรียนเข้าด้วยกัน ซึ่งเกิดขึ้นได้เฉพาะชุมชนที่มีกระบวนการเรียนรู้เข้มแข็ง มีองค์กรชุมชนเพื่อจัดการทรัพยากรและเรียนรู้ร่วมกัน จนอาจถึงขั้นการเข้าร่วมเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชนอื่น สำหรับรูปแบบของการจัดการศึกษาที่ก่อให้เกิดการเชื่อมประสานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พอจะแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ

3.1 การเชื่อมประสานจากชุมชนเข้าสู่โรงเรียน เกิดขึ้นจากการขยายผลการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องของชุมชนเข้าสู่การเรียนรู้ของเด็กในโรงเรียน

3.2 การเชื่อมประสานจากโรงเรียนสู่ชุมชน เกิดจากการขยาย

ผลการเรียนรู้ที่โรงเรียนได้จัดให้นักเรียนออกไปสู่ชาวบ้านในชุมชน

สำหรับขั้นตอนและแบบแผนการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น จากการศึกษาวิจัยของ ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542 : 214, 255 - 226) เกี่ยวกับสภาพการณ์การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีขั้นตอนสำคัญ 8 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อนร่วมดำเนินการ 2) การสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนในชุมชน 3) การสร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้มีส่วนร่วม 4) การสร้างกิจกรรม 5) การต่อรองเพื่อการดำเนินการ 6) การร่วมกันดำเนินการ 7) การร่วมกันประเมินผลการดำเนินการ 8) การร่วมกันรับผลประโยชน์จากการดำเนินการสำหรับแบบแผนของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นมีแบบแผนการมีส่วนร่วมเป็นแบบเหลื่อมล้ำ (Inequity Participatory Pattern) คือ เป็นการมีส่วนร่วมผู้เกี่ยวข้อง ถูกกำหนดจากบทบาท อำนาจและทรัพยากรของตนเอง และถูกกำหนดขอบเขตของการมีส่วนร่วมจากโรงเรียนทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ในการจัดการศึกษาเฉพาะในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน และมีแบบแผนของการมีส่วนร่วมของแต่ละบุคคลเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมกัน 3 แบบ คือ 1) แบบแผนการมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participatory Pattern) เป็นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนทั่วไป ซึ่งเข้าร่วมกิจกรรมโดยการร่วมงาน หรือให้ความร่วมมือ หรือร่วมสนับสนุนโดยแสดงความคิดเห็นหรือร่วมกิจกรรม แต่ไม่มีการตัดสินใจ 2) แบบแผนการมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participatory Pattern) เป็นการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีบทบาทในชุมชนและโรงเรียนมากขึ้น คือคณะกรรมการโรงเรียน ผู้นำชุมชน และผู้ร่วมบริจาคเงินเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนในฐานะ ผู้ริเริ่มงาน ผู้ร่วมงาน ผู้ให้การสนับสนุนค่อนข้างมาก และบ่อยครั้ง โดยมีการแสดงความคิดเห็น หรือร่วมในการตัดสินใจเป็นบางครั้ง และ 3) แบบแผนการมีส่วนร่วมแบบเต็มที่ (Full Participatory Pattern) เป็นการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้นำหลักในชุมชน เช่น เจ้าอาวาส ผู้บริหารโรงเรียน ประธาน คณะกรรมการโรงเรียน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในชุมชน ชี้นำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนได้ เป็นแบบแผนของการมีส่วนร่วมค่อนข้างมาก และมีอำนาจในการตัดสินใจ โดยทั่วไปแล้วกลุ่มบุคคลที่มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ จะมีส่วนร่วมับกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทุกขั้นตอน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษา สรุปได้ว่ามีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

1. การร่วมกันในการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น
ในด้านการศึกษา
2. การร่วมกันในการวางแผนและกำหนดจุดมุ่งหมายในการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
3. การร่วมกันดำเนินการจัดการศึกษา
4. การร่วมกันประเมินผลการจัดการศึกษา
5. การร่วมกันรับผลประโยชน์และปรับปรุงการจัดการศึกษาในท้องถิ่น

8 ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของชุมชน

เฮิร์ช (Hirsch. 1990 : 226 - 228) ได้ศึกษาพบว่า อุปสรรคสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท คือ การที่ประชาชนที่ยากจนในชนบทไม่สามารถควบคุมการผลิตและการไม่มีอำนาจทางการเมืองทางเศรษฐกิจในหมู่บ้าน ความไม่มีพลังอำนาจนี้ทำให้เกิดปัญหาการแยกส่วน และเกิดกระบวนการที่ทำให้คนเกิดความแปลกแยกใน 3 ส่วน คือ ด้านเทศะ (Spatial) ของความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ด้านจิตสำนึก (Conscious) ด้านสังคม (Social) โดยการแยกส่วนหมายถึงการที่คนในชุมชนต้องเสาะแสวงหาทรัพยากรพื้นฐานจากนอกหมู่บ้าน ซึ่งทำให้เกิดการย้ายถิ่นทั้งแบบชั่วคราวและถาวร รวมไปถึงการที่ต้องเสาะแสวงหาทุนในการผลิต ทั้งโดยการทำงานที่หนักขึ้นหรือการกู้ยืมเงิน ทำให้ช่องว่างระหว่างกลุ่มผู้รับจ้าง กลุ่มเจ้าของที่ดินและกลุ่มเจ้าของที่ดินให้เช่าหรือรับจ้างมีมากขึ้น รวมไปถึงทำให้ประชาชนเกิดความยากลำบากในการประกอบอาชีพ นอกจากนั้นอำนาจรัฐและความล้มเหลวของการพัฒนาประชาสังคม เป็นการทำลายความเชื่อมั่นของกลุ่มเอกชนและวาทศิลป์ที่ข้าราชการสร้างขึ้น ให้ดูเหมือนว่าสิทธิและหน้าที่ของประชาชนมีอยู่น้อย ทำให้ประชาชนเกิดความหวาดระแวงและไม่กล้าคิดค้นนวัตกรรมหรือสิ่งใหม่ๆ ในขณะที่เดียวกัน ในระบบราชการ ข้าราชการอาวุโสที่มีหน้าที่รับผิดชอบสูงก็ไม่กล้ารับผิดชอบ กลับแบ่งงานตามสายการบังคับบัญชาลงไปเป็นลำดับชั้น ซึ่งเป็นการกระทำที่ทำให้การมีส่วนร่วมขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการทำให้เกิดระบบราชการเช่นเดียวกันนี้ขึ้นในระบบการผลิตของประชาชน

เจมส์ คี ปิ่นทอง (2526 : 15 - 17) กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบทไว้ 2 ประเด็นใหญ่ ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับตัวของชาวชนบทเอง มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1.1 ชาวชนบทขาดนิสัยการทำงานร่วมกันอย่างจริงจังและถาวร มีแต่การร่วมกันทำงานเป็นครั้งคราว ทั้งนี้เพราะในอดีตประเทศไทยเป็นสังคมที่มั่งคั่ง จึงไม่จำเป็นต้องเสริมสร้างการทำงานร่วมกัน

1.2 ชาวชนบทไทยประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอน เพราะต้องพึ่งพารธรรมชาติเป็นอย่างมาก ส่งผลต่อแนวคิดในการยอมรับของแปลกใหม่ก็ต่อเมื่อแน่ใจว่าจะได้รับประโยชน์โดยตรงในระยะสั้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมที่หวังผลระยะยาวจึงค่อนข้างยากลำบาก

1.3 ชาวชนบทไทยอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์และลัทธิพ่อปกครองลูก (Paternalism) ทำให้คิดหวังพึ่งบุคคลภายนอกมากเกินไป และหวังให้คนอื่นทำทุกสิ่งทุกอย่างให้

1.4 ชาวชนบททราบว่าตนเป็นผู้มีฐานะต่ำต้อยในสังคม ทำให้กลัวคนภายนอกดูถูก เจ้าหน้าที่ และนักพัฒนาจึงหาข้อมูลเท็จจริงจากชาวชนบทได้ยาก

1.5 ชาวชนบทมักเลือกผู้นำที่คิดว่าสามารถอุปถัมภ์ตนได้ จึงมักจะเลือกจากคนรวย ผู้มีหน้ามีตาหรือผู้มีสายสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่หรือบุคคลภายนอก

1.6 คนไทยทั่วไป โดยเฉพาะชาวชนบทไม่ชอบแสดงตัวเป็นศัตรูกันซึ่งหน้าและไม่ชอบการโต้เถียง

1.7 ชาวบ้านไม่คุ้นเคยกับการฝึกให้วางแผนการทำงานล่วงหน้า ดังนั้นผลงานของชาวบ้านจึงไม่ค่อยเป็นระบบและขาดประสิทธิภาพด้านเวลา

2. ปัญหาเกี่ยวกับตัวเจ้าหน้าที่หรือระบบราชการ จำแนกประเด็นย่อย ๆ ไว้ดังนี้

2.1 นโยบายในระบบราชการมักมาจากเบื้องบน

2.2 ระบบการจัดสรรงบประมาณจัดทำกันในส่วนกลาง ทำให้โครงการที่มาจากเจ้าหน้าที่และชาวชนบทเกิดขึ้นยากลำบาก

2.3 ระบบการบริหารที่ถูกลงสั่งการมาจากเบื้องบน ทำให้การประสานงานของเจ้าหน้าที่ระดับสนามของแต่ละกรมกองเป็นไปด้วยความยากลำบาก รวมทั้งแนวทางการมีส่วนร่วมและการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายมีความเข้าใจแตกต่างกัน

2.4 ระบบการให้ทุนให้โทษ ไม่ได้ใช้ผลของการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นแก่ชาวบ้านอย่างแท้จริง แต่ถือเอาความพอใจของผู้บังคับบัญชาและกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นหลัก

2.5 วัฒนธรรมความสัมพันธ์แบบผู้ใหญ่ ผู้น้อย และระบบอุปถัมภ์

ทำให้เจ้าหน้าที่เข้าใจว่าตนเองมีฐานะสูงกว่าชาวชนบท

2.6 เจ้าหน้าที่ราชการมีแนวโน้มชอบทำงานในสำนักงาน

2.7 บุคคลภายนอกและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรบางคน ยังไม่ต้องการให้ชาวชนบทร่วมมือและรวมตัวกันได้อย่างแท้จริง

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536 : 179 - 181) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการพัฒนา ดังนี้

1. ปัจจัยทางด้านบุคคลที่ทำงานพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของประชาชนต้องสร้างเงื่อนไขของบทบาทของตน ให้พร้อมในการเข้าไปทำงานและให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยต้องมีทัศนคติและจิตสำนึกต่อประชาชนอย่างเหมาะสม เช่น การยอมรับศักดิ์ศรีของประชาชนเท่าเทียมกับตน การมีความเชื่อและเคารพในตัวประชาชน การพร้อมที่จะเรียนรู้จากประชาชน และให้โอกาสแก่ประชาชนในการแสดงความคิดเห็นและร่วมในกิจกรรมการพัฒนา และการส่งเสริมให้เหมาะสม ในขณะเดียวกันควรให้โอกาสผู้นำชุมชน รวมไปถึงบุคคลที่มีความคิดริเริ่มในการกระตุ้นให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาให้มีบทบาทในการพัฒนาอย่างเต็มตามความสามารถ

2. ปัจจัยด้านการบริหาร เป็นผลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามระเบียบราชการหรือองค์กรพัฒนาเอกชน ควรนำมาใช้ให้มีความยืดหยุ่นในการปฏิบัติพอสมควร เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ค่อนข้างเป็นอิสระ และไม่ผูกพันกับระเบียบราชการมากเกินไป

3. ปัจจัยด้านโครงสร้างชุมชน แบ่งออกเป็นหลายองค์ประกอบ คือ

3.1 ลักษณะความสัมพันธ์ของชุมชน ชุมชนใดที่มีความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นลักษณะปฐมภูมิ รู้จักกันเป็นญาติพี่น้อง การมีส่วนร่วมคิดว่าชุมชนที่มีประชาชนจากหลายแห่งและต่างวัฒนธรรมมาอยู่ด้วยกัน โดยมีฐานะความเป็นอยู่ และความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันแบบทุติยภูมิ

3.2 โครงสร้างของประชากร ชุมชนที่มีโครงสร้างประชากรวัยแรงงานมากกว่าการมีส่วนร่วมคิดมากกว่าโครงสร้างชุมชนที่มีวัยแรงงานย้ายออกไปทำงานที่อื่น

3.3 วัฒนธรรมชุมชนที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม เช่น การมีคนในชุมชนมีความเห็นอกเห็นใจและการเห็นความสำคัญของการช่วยเหลือผู้อื่น ทำให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมกันภายในชุมชนมากกว่าชุมชนที่ต่างคนต่างอยู่

3.4 ค่านิยมของชุมชน เช่น ค่านิยมการนับถือผู้นำอาวุโสหรือผู้นำ

ชุมชนทำให้ผู้นำชุมชนเป็นแกนนำ ที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้

3.5 คุณภาพของประชากร ในชุมชนที่ประชากรมีคุณภาพดี เช่น ฐานะ รายได้ดี การศึกษาดี มีทัศนคติที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนร่วม มีความตื่นตัวในการพึ่งตนเองเอื้ออำนวยให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมของชุมชนมากกว่า

3.6 โครงสร้างของอำนาจ หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจของกลุ่มในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน ซึ่งโดยมากมักมีฐานะดี มีความรู้และประสบการณ์มากกว่าคนอื่น ถ้าผู้นำเห็นประโยชน์ในการมีส่วนร่วม ก็จะเป็นแกนนำในการมีส่วนร่วมของประชาชน

3.7 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ถ้าชุมชนตั้งถิ่นฐานมีลักษณะเป็นกลุ่มจะทำให้ประชาชนรู้จักกันและทำกิจกรรมร่วมกันมากกว่าชุมชนที่ตั้งอยู่อย่างกระจัดกระจายขาดต่อการรวมกลุ่ม

3.8 ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมของชุมชน ชุมชนใดมีทรัพยากรและสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ดี เช่น เป็นชุมชนที่อยู่ในเขตชลประทานหรือประชาชนมีการศึกษามีรายได้จากการเกษตรสม่ำเสมอทุกปี ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและความต้องการของชุมชนคือว่าชุมชนที่ขาดทรัพยากรและมีสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี

จากการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค ในการมีส่วนร่วมของชุมชน พงจะแยกได้เป็น 2 ประเด็น คือ 1) ปัญหาอุปสรรคที่เกิดจากตัวประชาชนเอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยมทัศนคติเดิมที่ประชาชนในชนบทมีอยู่ และ 2) ปัญหาอุปสรรคที่เกิดจากภายนอก ได้แก่ระบบราชการ การจัดการในภาครัฐแบบสั่งการจากบนสู่ล่าง และตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง

สฤณี มินทระ (2536 : 169 - 171) ได้สรุปถึง อุปสรรคของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. ปัญหาด้านแนวคิด

1.1 ความคิดแบบแยกส่วนหรือแบบกลไก เป็นความคิดที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดและแบ่งหน่วยงานแยกออกจากกันเป็นส่วน ๆ จนทำให้แยกโรงเรียนออกจากวัดและชุมชน จึงทำให้ประชาชนถูกแยกออกจากโรงเรียน จนมีความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของแต่ละส่วนที่แยกกันเด็ดขาด

1.2 ความคิดตามกระแสพัฒนาแบบทันสมัย เป็นความคิดหลักที่เข้ามาครอบงำในชนชั้นนำ ผู้บริหารการศึกษา ผู้ปฏิบัติงาน และประชาชน ทำให้หลงใหลใน

อำนาจวัดอุนิยม มุ่งแสวงหาเงินไม่มีขีดความพอดี จึงทำให้ฝ่ายนำก็จัดการศึกษาเพื่อสนองตอบ การพัฒนาตามกระแสหลัก ในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ก็หลงตาม คิดว่าการศึกษาโดย สถาบัน โรงเรียนและการเรียนรู้ทางวิทยาการสมัยใหม่และเทคโนโลยีเท่านั้นจึงจะเป็นทางรอด และเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต จึงมองไม่เห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมจนละเลย ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.3 ความคิดแบบอำนาจนิยม เป็นความคิดที่ขัดขวางความคิดการมีส่วนร่วมโดยตรงเพราะไม่เชื่อในพลังประชาชน

1.4 ความคิดแบบราชการ เป็นความคิดที่ถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรม ราชการจึงไม่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ขาดความกล้าหาญในการกระทำสิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทาย ยึดติดในตัวผู้นำอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ จึงเฉื่อยชาและซิมกระที่อจน ไม่สามารถสร้างสรรค์ ให้เกิดการมีส่วนร่วมได้

1.5 ความคิดแบบขอมอำนาจ เป็นความคิดที่ประชาชนส่วนใหญ่ถูกกระทำ จนชาชิน จึงคืนรนอยู่ต่อสู้อยู่ในแนวทางการพึ่งตนเองในวงแคบ ๆ และไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมเพราะถือว่าตนเองไม่มีความสำคัญ จึงปล่อยให้เป็นที่ของฝ่ายนำหรือ แล้วแต่ฝ่ายนำจะขึ้นและกำหนด

2. ปัญหาด้านการปฏิบัติงาน

2.1 ปัญหาการขาดผู้ปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดทวนกระแส ที่ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีจิตสำนึก มีอุดมการณ์และความอดทน ดังนั้นจึงมีผู้ปฏิบัติงานจำกัดอยู่ในวงแคบ ทำให้ขาดผู้ปฏิบัติงานในเชิงรุก ทั้งในส่วนที่เป็นข้าราชการ องค์กรพัฒนา และใน หมู่ประชาชนเอง

2.2 กระแสการพัฒนาแบบทันสมัยครอบงำชนชั้นนำ สร้างแบบและคุณค่าแห่งการนิยมวัตถุ โฆษณาชวนเชื่อให้ประชาชนระดับล่าง หลงใหลในการบริโภค ทางวัตถุ จนมองเห็นแนวทางการพัฒนาทางวัตถุ เป็นเรื่องที่ต้องเพียงแนวทางเดียวเท่านั้น มองไม่เห็นว่าการมีส่วนร่วมเป็นแนวทางแก้ไขปัญหา และไม่เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาและ วัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิม

2.3 สื่อสารมวลชน เป็นเครื่องมือที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาของ ประชาชนตลอดมา และสื่อสารมวลชนถูกยึดกุมโดยภาคราชการ และภาคธุรกิจเอกชน สำหรับสร้างค่านิยมบริโภค ทำให้ประชาชนรับค่านิยมที่ไม่ถูกต้องไว้จน ไม่สามารถมีอิสระ จากการครอบงำได้ จึงขาดสติปัญญาในการแก้ปัญหาในแนวทางที่ถูกต้องได้

2.4 ใครเป็นคนเริ่มต้น แนวคิดการมีส่วนร่วมเกิดจากปัญญาชนคนชั้นกลางที่หวังดีต่อประชาชน แต่ประชาชนส่วนใหญ่เองยังมองไม่เห็นปัญหาด้วยตนเอง ดังนั้นการที่ประชาชนยังไม่ได้เป็นผู้เคลื่อนไหวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยตนเอง การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอาจล้มเหลวในภายหลังได้

2.5 ปัญหาการเริ่มต้น ซึ่งมีปัญหาโครงสร้างทางอำนาจ คือ การกระจายอำนาจที่รัฐยังไม่ได้กระจายอำนาจมาสู่ประชาชนโดยตรงอย่างแท้จริง จึงเป็นปัญหาว่าแนวคิดและรูปแบบต่าง ๆ ที่มีอยู่ ควรเริ่มต้นดำเนินการอย่างไร จึงจะเกิดผลในทางปฏิบัติ

ปัญหาทั้งหมด นอกจากปัญหาโครงสร้างทางอำนาจแล้ว ปัญหาด้านแนวคิด เป็นปัญหาที่มีความสำคัญอันดับหนึ่งที่ต้องขยายให้เกิดขึ้นในวงกว้าง โดยเฉพาะในหมู่ประชาชนจนสามารถปลดปล่อยตนเองเป็นอิสระจากการครอบงำได้ แล้วจากนั้นจึงสามารถคลี่คลายปัญหาอื่น ๆ ได้

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน พบว่ามีปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม กลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวกับชุมชน และกลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวกับโรงเรียน ซึ่งรายละเอียดของปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน สรุปได้ดังนี้ กลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมนั้น ได้แก่โครงสร้างทางเศรษฐกิจดี การเข้ามามีส่วนร่วมของนักรการเมืองท้องถิ่นกับโรงเรียน ลักษณะพื้นฐานของนิสิตคนไทย กลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ได้แก่ ความศรัทธา ความรู้สึกเป็นเจ้าของความเป็นห่วงบุตรหลาน ความเกี่ยวข้องผูกพันกับโรงเรียน ความคาดหวังที่มีต่อโรงเรียน ลักษณะนิสัยพื้นฐานของคนในชุมชน เครือข่ายของชุมชน ผู้นำชุมชน ความพร้อมของคนในชุมชน การเห็นความสำคัญของตนเองและเห็นแก่ความเจริญของส่วนรวม ส่วนกลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวกับโรงเรียนนั้นกล่าวโดยสรุป คือ การมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารและครูอาจารย์กับชุมชน

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542 : 171 - 174) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าเงื่อนไขที่สนับสนุนต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีดังนี้

1. เงื่อนไขเกี่ยวกับชุมชน ซึ่งประกอบด้วย การที่มีการรวมกลุ่มกันเองในชุมชนการมีสถาบันทางศาสนาเป็นศูนย์กลาง ผู้นำทางศาสนาในการสนับสนุนและเห็นความสำคัญของการศึกษา ผู้นำชุมชนมีความกระตือรือร้นในการทำงาน

2. เจื่อนใจเกี่ยวกับคณะครู ประกอบด้วย การมีครูที่เป็นคนในท้องถิ่น คณะครูให้ความสำคัญและไปร่วมงานที่เป็นกิจกรรมของชุมชนและของคนในสังคม

3. เจื่อนใจเกี่ยวกับโรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนมีศักยภาพในการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน ความโปร่งใสในการบริหาร คำนงงบประมาณและการเงินของโรงเรียน การเปิดโอกาสให้บุคลากรในชุมชนและนอกชุมชน เข้ามาใช้บริการต่าง ๆ ของโรงเรียน

4. เจื่อนใจเกี่ยวกับผู้บริหารโรงเรียน เป็นคุณลักษณะที่ดีของผู้บริหารโรงเรียน การเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี และเป็นคนที่มีความรู้พื้นฐานทางครอบครัวอยู่ในชุมชน

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542 : 175 - 178) ได้ศึกษาพบเจื่อนใจที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ได้แก่

1. เจื่อนใจเกี่ยวกับชุมชน ประกอบด้วยคนในชุมชน ขาดความรู้เรื่องการค้าเนื้องานของโรงเรียนโดยเฉพาะในเรื่องการเรียนการสอน และความไม่สนใจของคนในชุมชนเรื่องการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

2. เจื่อนใจเกี่ยวกับโรงเรียน โรงเรียนไม่สามารถให้ความสนใจหรือให้ความสำคัญแก่คนในชุมชนอย่างทั่วถึง แม้ว่าพยายามปรับปรุงการทำงานหรือพยายามเข้าถึงชุมชนแล้ว

3. เจื่อนใจเกี่ยวกับระบบราชการ ประกอบด้วย การกำหนดเนื้อหาสาระของหลักสูตรจากส่วนกลาง และการทำงานตามระบบราชการ

จากปัญหาและอุปสรรคที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จึงเป็นที่มาของการปฏิรูปการศึกษา รวมถึงการกระจายอำนาจในการบริหารจากส่วนกลางมาสู่สถานศึกษา ทำให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการตนเองได้ตามกรอบการบริหารที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ ซึ่งการบริหารงานในรูปแบบนี้เรียกว่า การบริหารงานแบบโรงเรียนนิติบุคคล

ขอบข่ายและภารกิจการบริหารและจัดการสถานศึกษา

ประกอบด้วย 4 ภารกิจงาน ดังนี้

1 การบริหารวิชาการ

แนวคิด

งานวิชาการเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุน การพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สถานศึกษาบริหารงานด้านวิชาการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว และสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน สถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่น
2. เพื่อให้การบริหารและจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้มาตรฐานและมีคุณภาพ สอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพการศึกษา และการประเมินคุณภาพภายใน เพื่อพัฒนาตนเอง และการประเมินจากหน่วยงานภายนอก
3. เพื่อให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจน จัดปัจจัยเกื้อหนุน การพัฒนาการเรียนรู้ที่สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ
4. เพื่อให้สถานศึกษาได้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษาและของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น ๆ อย่างกว้างขวาง

ขอบข่าย/ภารกิจ

- การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
- การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
- การนิเทศการศึกษา
- การแนะแนวการศึกษา
- การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

- การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
- การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
- การส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

2 การบริหารงบประมาณ

แนวคิด

การบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการมีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้งจัดหารายได้จากบริการมาใช้บริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สถานศึกษาบริหารงานด้านงบประมาณมีความเป็นอิสระ คล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้
2. เพื่อให้ได้ผลผลิต ผลลัพธ์เป็นไปตามข้อตกลงการให้บริการ
3. เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่ได้้อย่างเพียงพอ และมีประสิทธิภาพ

ขอบข่าย/ภารกิจ

1. การจัดทำและเสนอของบประมาณ
 - 1.1 การวิเคราะห์และพัฒนานโยบายทางการศึกษา
 - 1.2 การจัดทำแผนกลยุทธ์หรือแผนพัฒนาการศึกษา
 - 1.3 การวิเคราะห์ความเหมาะสมการเสนอของบประมาณ
2. การจัดสรรงบประมาณ
 - 2.1 การจัดสรรงบประมาณในสถานศึกษา
 - 2.2 การเบิกจ่ายและการอนุมัติงบประมาณ
 - 2.3 การโอนเงินงบประมาณ
3. การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน

- 3.1 การตรวจสอบติดตามการใช้จ่ายเงินและผลการดำเนินงาน
- 3.2 การประเมินผลการใช้จ่ายเงินและผลการดำเนินงาน
4. การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา
 - 4.1 การจัดการทรัพยากร
 - 4.2 การระดมทรัพยากร
 - 4.3 การจัดหารายได้และผลประโยชน์
 - 4.4 กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา
 - 4.5 กองทุนสวัสดิการเพื่อการศึกษา
5. การบริหารการเงิน
 - 5.1 การเบิกเงินจากคลัง
 - 5.2 การรับเงิน
 - 5.3 การเก็บรักษาเงิน
 - 5.4 การจ่ายเงิน
 - 5.5 การนำส่งเงิน
 - 5.6 การกักเงินไว้เบิกเหลือในปี
6. การบริหารบัญชี
 - 6.1 การจัดทำบัญชีการเงิน
 - 6.2 การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน
 - 6.3 การจัดทำและจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน
7. การบริหารพัสดุและสินทรัพย์
 - 7.1 การจัดทำระบบฐานข้อมูลสินทรัพย์ของสถานศึกษา
 - 7.2 การจัดหาพัสดุ
 - 7.3 การกำหนดแบบรูปราคาหรือคุณลักษณะเฉพาะและจัดซื้อ
 - 7.4 การควบคุมดูแล บำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุ

จัดจ้าง

3 การบริหารงานบุคคล

แนวคิด

การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้

สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อิสระภายใต้กฎหมาย ระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการพัฒนา มีความรู้ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้การดำเนินงานด้านการบริหารงานบุคคลถูกต้อง รวดเร็วเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล
2. เพื่อส่งเสริมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถและมีจิตสำนึกในการปฏิบัติภารกิจที่รับผิดชอบให้เกิดผลสำเร็จตามหลักการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์
3. เพื่อส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงานเต็มตามศักยภาพ โดยยึดมั่นในระเบียบวินัย จรรยาบรรณ อย่างมีมาตรฐานแห่งวิชาชีพ
4. เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานวิชาชีพได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและความก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ขอบข่าย/ภารกิจ

1. การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง
2. การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง
3. การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ
4. วินัยและการรักษาวินัย
5. การออกจากราชการ

4 การบริหารทั่วไป

แนวคิด

การบริหารทั่วไปเป็นงานเกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กร ให้บริการบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริม สนับสนุนและการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามหลักการ

บริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้บริการ สนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของสถานศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
2. เพื่อประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและผลงานของสถานศึกษาต่อสาธารณชน ซึ่งจะก่อให้เกิด ความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดี เลื่อมใส ศรัทธาและให้การสนับสนุนการจัดการศึกษา

ขอบข่าย/ภารกิจ

1. การดำเนินงานธุรการ
2. งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
4. การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
5. การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
6. งานเทคโนโลยีสารสนเทศ
7. การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและบริหารทั่วไป
8. การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
9. การจัดทำสำมะโนผู้เรียน
10. การรับนักเรียน
11. การส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย
12. การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
13. การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน
14. การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
15. การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
16. งานประสานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น

17. การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน
18. งานบริการสาธารณะ
19. งานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1 งานวิจัยภายในประเทศ

อนุพล มาชนะสารวุฒิ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสันติศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการ ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสันติศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนสันติศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2542 จำนวน 260 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสันติศึกษา ได้รับแบบสอบถามกลับคืนทั้งหมด 260 ฉบับ (100%) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้ร้อยละ และนำเสนอในรูปตารางประกอบบรรยายผลการศึกษา พบว่า ในภาพรวม ผู้ปกครองต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสันติศึกษาทั้งในด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร และด้านความสัมพันธ์กับชุมชน เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านปรากฏว่าผู้ปกครองมากกว่าร้อยละ 50 ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านหลักสูตรและการสอน คือร่วมรับฟัง ร่วมคิด ร่วมประชุม นำปัญหาและความต้องการของชุมชนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ร่วมจัดกลุ่มการเรียนรู้วิชาการต่าง ๆ ร่วมจัดทำแผนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ร่วมหาทุน และอุปกรณ์การเรียนการสอน สนับสนุนนักเรียนให้เข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร ร่วมรับรู้ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมทำกิจกรรมและร่วมรับผลที่เกิดขึ้นในการดำเนินการ ร่วมสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ให้แก่กิจกรรม ร่วมติดตามตรวจสอบการจัดกิจกรรม รับรู้ รับทราบ ร่วมคิด ร่วมทำกิจกรรมร่วมกับโรงเรียนและชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของชุมชน ร่วมสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อชุมชน ร่วมแนะนำทรัพยากรในชุมชนแก่โรงเรียน ร่วมตรวจสอบติดตามการประชาสัมพันธ์ชื่อเสียงโรงเรียน นอกจากนี้ยังพบว่าปัญหาของการมีส่วนร่วมของ

ผู้ปกครองคือ ผู้ปกครองไม่มีความรู้ ไม่มีความเข้าใจ ไม่ทราบในเรื่องต่าง ๆ ผู้ปกครอง ไม่มีความพร้อมหรือมีภาระมาก กิจกรรมบางอย่างขัดกับความเชื่อทางศาสนา สถานที่ของ โรงเรียนไม่เอื้ออำนวยต่อกิจกรรมกีฬา โรงเรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชนน้อยและชุมชน ไม่เห็นความสำคัญของโรงเรียน ขาดความร่วมมือระหว่างองค์กร ส่วนข้อเสนอแนะปรากฏว่า ผู้ปกครองเสนอให้จัดการประชุมหารือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง หรือมีแจกเอกสาร แนะนำแก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอน ควรจัดหลักสูตรและการเรียน การสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง สภาพสังคม และชีวิต ประจำวัน ควรจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้มากหรือหลากหลาย และเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับ ชีวิตประจำวัน ควรจัดให้มีกิจกรรมระหว่างโรงเรียน บ้านและชุมชนให้มากขึ้น

บุญเทศก์ บุญมงคล (2544 : 81) ได้ทำการศึกษาความต้องการของชุมชนในการ พัฒนาโรงเรียนประถมศึกษากลุ่มโรงเรียนหนองแคน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร พบว่า ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียนกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางศาสนาหรือเจ้าอาวาส และผู้แทน องค์กรบริหารส่วนตำบล โดยภาพรวมมีความต้องการอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตาม สถานภาพพบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน กำนันหรือ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางศาสนาหรือเจ้าอาวาส และผู้แทนองค์กรบริหารส่วนตำบล มีความ ต้องการพัฒนา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

บุญเสริม ศรีทา (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการจัดการศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ด้านการส่งเสริมประเพณีและ วัฒนธรรมของท้องถิ่น ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการจัดการศึกษาอบรมและฝึกวิชาชีพ และ เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการจัดการศึกษา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ข้าราชการครู และประชาชนในเขตพื้นที่

ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา กลุ่มข้าราชการครู อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 3 ด้าน ส่วนระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการศึกษากลุ่มประชาชน อยู่ในระดับน้อยทั้ง 3 ด้าน

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับโรงเรียนที่พบคือ โรงเรียน ให้ความสำคัญกับผู้นำของชุมชนหรือชาวบ้านน้อย โรงเรียนขาดการประชุมเพื่อชี้แจงให้ ประชาชนได้รับทราบถึงรายละเอียดในการจัดการศึกษา และโรงเรียนให้ความสำคัญต่องาน

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนน้อย สำหรับปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับประชาชนที่พบคือ ประชาชนถือว่าการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นหน้าที่ของบุคลากรในโรงเรียนเท่านั้น ประชาชนยากจนจึงไม่สามารถช่วยเหลือโรงเรียนได้ และประชาชนไม่มีเวลาร่วมกิจกรรมของโรงเรียนเพราะต้องประกอบอาชีพ

ภัทราภรณ์ นันทวงศ์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครลำปาง พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง โดยการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในระดับปานกลาง และการมีส่วนร่วมในการดูแลสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับน้อย

ส่วนผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของผู้ปกครองนักเรียน จำแนกตามสภาพทั่วไปและภูมิภาค พบว่า

1. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีสภาพเศรษฐกิจของชุมชน คือ ปานกลาง และขาดแคลน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
2. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีสภาพแวดล้อมในเขตเมือง กึ่งเมืองกึ่งชนบท และชนบท มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
3. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีสภาพพลัดถิ่นจากบุคคลอื่น เป็นผู้นำเป็นตัวแทน และเป็นสมาชิก มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. ผู้ปกครองนักเรียนที่เป็นเพศชาย และเพศหญิง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในด้านต่าง ๆ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
5. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี อายุระหว่าง 31 ปีถึง 45 ปี และอายุมากกว่า 46 ปี มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
6. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีวุฒิมัธยมศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
7. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีอาชีพรับราชการ รับจ้าง ค้าขาย เกษตรกร และแม่บ้าน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

8. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีรายได้ของครอบครัวต่อเดือนต่ำกว่า 12,500 บาท ระหว่าง 12,500 ถึง 12,501 บาท และสูงกว่า 25,000 บาท มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กรชกร ชวติ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน ที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล ของผู้ปกครอง จำนวน 318 คน จำแนกตามระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ และขนาดของโรงเรียน โดยศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการศึกษา ของโรงเรียนมัธยมศึกษา 5 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านปกครองนักเรียน ด้านบริการ ด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .840 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า

ผู้ปกครองนักเรียนจำแนกตามระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ และขนาดโรงเรียน มีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านบริการ ด้านปกครองนักเรียน ด้านวิชาการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม

2. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

3. ผู้ปกครองนักเรียนที่ประกอบอาชีพแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล โดยรวมและเป็นรายด้าน 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านปกครองนักเรียน ด้านอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมและด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไม่แตกต่างกัน แต่ผู้ปกครองนักเรียนที่ประกอบอาชีพอิสระ มีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาด้านบริการ มากกว่ากลุ่มที่ประกอบอาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีนักเรียนในโรงเรียนขนาดแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

เพ็ญศรี สมร่าง (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง และเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้ปกครองนักเรียนใน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง จำนวน 435 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าและเลือกตอบ สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า

1. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนในภารกิจจัดการศึกษา ทั้ง 6 งาน คือ งานบุคลากร งานวิชาการ งานธุรการการเงินพัสดุ งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมจากมากไปหาน้อย คือ งานกิจการนักเรียน งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน งานวิชาการ งานอาคารสถานที่ งานธุรการการเงินพัสดุ และงานบุคลากร ตามลำดับ เมื่อแยกตามกลุ่มอายุ เพศ และระดับการศึกษา พบว่า ทุกกลุ่มอายุมีส่วนร่วมในงานกิจการนักเรียน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านอื่น เพศชาย มีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมากกว่าด้านอื่น ๆ เพศหญิงมีส่วนร่วมในงานกิจการนักเรียน สูงกว่าด้านอื่น ส่วนระดับการศึกษา ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีส่วนร่วมในงานกิจการนักเรียนสูงกว่าด้านอื่น ๆ ส่วนผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา มีส่วนร่วมในงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนสูงกว่าด้านอื่น และผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีส่วนร่วมในงานกิจการนักเรียนสูงกว่าด้านอื่น ๆ ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา มีส่วนร่วมในงานธุรการการเงินพัสดุสูงกว่าด้านอื่น

2. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน ในโรงเรียน
ขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง

2.1 การดำเนินกิจกรรมในทุก ๆ ด้านของทางโรงเรียนควรแจ้งให้ผู้ปกครอง
ทราบทุกครั้ง เพื่อให้ผู้ปกครองจะได้ช่วยเหลือหรือร่วมกิจกรรมนั้น ๆ

2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรมีกิจกรรมการสอนโดยใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่น และจุดศึกษาที่สำคัญ ๆ ในท้องถิ่น หรือในเขตบริการของโรงเรียน
ให้ผู้ปกครองจะได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

2.3 การจัดสภาพแวดล้อมภายในบริเวณโรงเรียน ควรให้ผู้ปกครองได้ร่วม
พัฒนาและปลูกต้นไม้ ดอกไม้ ตลอดจนการซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์ที่ชำรุดเสียหาย และร่วม
บริจาคในบางโอกาส

2.4 ครูควรร่วมกิจกรรมในท้องถิ่น เช่น งานประเพณีท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อให้
เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง

2.5 การจัดหาทุนการศึกษาหรือจัดหาเงินนอกงบประมาณมาใช้ในการพัฒนา
โรงเรียน ควรให้ผู้ปกครองเข้าร่วมดำเนินการด้วยทุกครั้ง

2.6 การดูแลนักเรียนให้ห่างไกลจากยาเสพติดทุกอย่าง ทางโรงเรียนควร
ติดต่อประสานงานกับผู้ปกครองอย่างต่อเนื่องและแจ้งผลการดำเนินงานทุกครั้ง

พวงทอง ลักขณาภิรักษ์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษารูปแบบหรือกิจกรรม
ความร่วมมือและความคิดเห็นของผู้ปกครองในการพัฒนาหลักสูตรและการสอนของ
โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาเป็นผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาล
เชียงใหม่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 206 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็น
แบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและการสอน
6 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านกิจการนักเรียน ด้านบุคลากร ด้านธุรการ-การเงิน
ด้านอาคารสถานที่ และด้านสัมพันธ์ชุมชน และความคิดเห็นของผู้ปกครอง วิเคราะห์ข้อมูล
โดยใช้ ความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา

โดยภาพรวมผู้ปกครองส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือสนับสนุนในกิจกรรม
ด้านวิชาการในระดับมาก โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาการเรียนรู้อันผู้เรียน
และมีความพึงพอใจมากที่สุดที่เข้าร่วมกิจกรรม แต่ในด้านอื่น ๆ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในระดับน้อย

รูปแบบและความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองจำแนกเป็นรายด้าน

1. ด้านวิชาการ ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีส่วนร่วมมากในการดูแลช่วยเหลือ การทำการบ้านของนักเรียน จัดหาหนังสือแบบเรียน สมุดและเครื่องเขียนให้นักเรียนก่อนเปิด ภาคเรียนและช่วยเตรียมหรือจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียนให้นักเรียนระหว่างเรียน กิจกรรมที่ ปฏิบัติน้อย ได้แก่ การช่วยจัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์และกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดหาครูช่วยฝึก ทักษะภาษาอังกฤษให้นักเรียน ความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก

2. ด้านกิจการนักเรียน ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมน้อย ผู้ปกครองมีส่วนร่วมมาใน การดูแลนักเรียนให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน สนับสนุนการประกันอุบัติเหตุโดยการ จ่ายเบี้ยประกัน การดูแลเอาใจใส่สุขภาพของนักเรียน และสนับสนุนให้กล้าแสดงออกตาม ความถนัด และความสามารถ ความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

3. ด้านบุคลากร ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีส่วนร่วมน้อย กิจกรรมที่ผู้ปกครอง บางส่วนเคยมีส่วนร่วม ได้แก่ การเป็นกรรมการที่ปรึกษาห้องเรียน แต่ถ้ามีโอกาสยินดีร่วม กิจกรรมอบรม สัมมนา กับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเอง ความพึงพอใจในการมี ส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

4. ด้านธุรการ-การเงิน ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในระดับน้อย ผู้ปกครองบางส่วนยินดีจะร่วมกิจกรรมในการออกร้านเพื่อหารายได้สร้างอาคารเรียน ร่วมทำ หน้าที่จัดซื้ออุปกรณ์การศึกษาให้โรงเรียนนำมาจำหน่าย และทำหน้าที่จัดซื้ออาหารที่ทาง โรงเรียนนำมาจำหน่าย ความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

5. ด้านอาคารสถานที่ ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีส่วนร่วมน้อย และถ้ามีโอกาส ยินดีจะเข้าร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดของบริเวณโรงเรียน ความพึงพอใจในการมี ส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

6. ด้านสัมพันธ์ชุมชน ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีส่วนร่วมน้อย กิจกรรมที่มี ส่วนร่วมมากคือ การตอบแบบสอบถามที่โรงเรียนขอความร่วมมือ การเข้าร่วมประชุมที่ทาง โรงเรียนจัดขึ้นและช่วยประชาสัมพันธ์กิจกรรมโรงเรียนให้แก่บุคคลภายนอก ความพึงพอใจ ในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

ธงชัย บุญเรือง (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของประชาชนในเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือเขต 2 ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประชาชนในเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือเขต 2 กลุ่ม ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

ได้แก่ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือเขต 2 จำนวน 381 คน และ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือเขต 2 จำนวน 160 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ประเภทมาตราส่วนประมาณค่าของ ลิกิรท์ (Likert Rating Scale) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติทดสอบที (t - test) และวิเคราะห์ ความแปรปรวนทางเดียว (One - Way ANOVA) ปรากฏผลการวิจัย ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประชาชน รายด้านและโดยรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน ปรากฏว่าสภาพการมีส่วนร่วมด้านการบริหารงานทั่วไป มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ และด้านการบริหารงานบุคคล

2. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประชาชนจำแนกตามสภาพ ทั่วไปและภูมิภาค พบว่า

2.1 สภาพทั่วไป

2.1.1 ประชาชนในเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือเขต 2 ที่มีสภาพเศรษฐกิจ ของชุมชนดี ปานกลาง และฝืดเคืองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01

2.1.2 ประชาชนในเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือเขต 2 ที่อาศัยอยู่ใน สภาพแวดล้อมของชุมชนแบบเมือง กึ่งเมืองกึ่งชนบท และชนบท มีส่วนร่วมในการ จัด การศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 ภูมิภาค

2.2.1 ประชาชนเพศชายและเพศหญิง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน

2.2.2 ประชาชนที่มีอายุ 20-30 ปี 31-40 ปี 41-50 ปี และ 51 ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไม่แตกต่างกัน

2.2.3 ประชาชนที่มีวุฒิการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อนุปริญญา ปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไม่แตกต่างกัน

2.2.4 ประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกร ค้าขาย รับราชการ และอาชีพอื่น ๆ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไม่แตกต่างกัน

2.2.5 ประชาชนที่มีรายได้น้อยกว่า 3,000 บาท 3,001-5,000 บาท 5,001-8,000 บาท และ 8,001 บาทขึ้นไป มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ความคาดหวังในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประชาชนทั้งรายด้านและโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน ปรากฏว่าความคาดหวังในการมีส่วนร่วมด้านการบริหารงานวิชาการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการบริหารงานบริหารทั่วไป ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานงบประมาณ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สรุปได้ว่า การสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนโดยทั่วไปยังมีส่วนร่วมไม่มากพอ ซึ่งมีสาเหตุหลายประการ เช่น ยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ขาดความตระหนักการเป็นเจ้าของโรงเรียน ขาดความรู้ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผู้บริหาร ครู ไม่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประชาชน จึงส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ไม่บรรลุเป้าหมาย อยู่ในระดับปานกลาง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

คลาร์ก (Clarke. 1997 : 3333) ได้วิจัยเรื่อง “การเรียนจากบทเรียน : การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้นำท้องถิ่น” ผู้วิจัยได้บรรยายถึงแนวคิดของนักธุรกิจ 4 คนที่มีส่วนร่วมในโครงการโดยสัมภาษณ์ ใช้เทปบันทึกและนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อสรุปผลการวิจัย เนื้อหาหลัก ๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ คือส่วนที่เป็นโครงการ กิจกรรม กระบวนการ และความเป็นจริงที่เป็นไปได้ ข้อสรุป ได้แก่

1. ขอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากภาคเอกชน (ธุรกิจ) แทนที่จะขอเงินอย่างเดียว
 2. ภาคธุรกิจต้องการทราบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนจะจริงจัง และมุ่งมั่นในการจัดการศึกษาเพียงใด
 3. ความร่วมมือจากภาคเอกชน จะต้องเป็นไปได้จริง
 4. โรงเรียนจะต้องมองธุรกิจว่าสำคัญเช่นเดียวกัน
 5. ภาคเอกชน (ธุรกิจ) จะต้องช่วยเหลือโรงเรียนด้านการจัดหาทุน
- งบประมาณ

หวัง (Hwang 1997 : 2768) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์ทางการเมืองของท้องถิ่น - ชุมชน กับมาตรการวัดผลสัมฤทธิ์ในการจัดการศึกษาในโรงเรียนระดับท้องถิ่นในมลรัฐเท็กซัส ผลการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์อุดมการณ์ทางการเมืองของท้องถิ่นกับผลการเรียนของนักเรียนและค่าใช้จ่ายของโรงเรียน ชุมชนที่มีความคิดค่อนข้างเสรีมากกว่าจะมีนักเรียนปีสุดท้าย ที่มีคะแนนเฉลี่ยเกินเกณฑ์ของ SAT และ ACT มากกว่า แต่ นักเรียนทั่วไปมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์ของ SAT และ ACT และมีค่าใช้จ่ายของโรงเรียนมากกว่าชุมชนที่มีแนวความคิดเชิงอนุรักษ์ โดยสรุปผลการศึกษาี้แสดงให้เห็นว่า

- (1) อุดมการณ์ทางการเมืองเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำความเข้าใจนโยบายการศึกษา
- (2) การที่ชุมชนมีอุดมการณ์ทางการเมืองเสรีมากขึ้น ไม่ได้ยืนยันว่าจะทำให้นักเรียนมีผลการเรียนดีขึ้นตามมาตรการที่ใช้วัดและ
- (3) ค่าใช้จ่ายของโรงเรียนในชุมชนที่มีความคิดเสรีมากกว่าจะมีสูงกว่าทางโรงเรียนที่มีแนวคิดอนุรักษ์นิยม

ริดีเฮ้า (Rideout. 1997 : 3348) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในนิวฟันด์แลนด์และลาบราดอร์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเลย ส่วนครู - อาจารย์ มีบทบาทร่วมในการจัดการศึกษาเพียงเล็กน้อยและในขอบเขตจำกัด ส่วนผู้บริหารมีบทบาทส่วนร่วมมากที่สุด ทั้งผู้ปกครอง และครู - อาจารย์ มีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบและร่วมมือในการดำเนินการจัดการศึกษา และต้องการให้สภาโรงเรียนทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือในการดำเนินงานดังกล่าว และทั้ง 4 กลุ่มไม่มีความต้องการให้เกิดการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น ตลอดจนต้องการให้มีการกระจายอำนาจในการส่งงบประมาณมายังโรงเรียน มีอำนาจในการบริหารจัดการบุคลากร โดยตรง ตลอดจนมาปรับปรุงหลักสูตรระดับท้องถิ่นได้

มอนเทรา (Montera. 1997 : 3768) ได้ศึกษาโครงการเปลี่ยนแปลงชุมชนและการศึกษา โดยมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน ในโรงเรียนประถมศึกษาโอเจา การศึกษาครั้งนี้ต้องการวิเคราะห์การพัฒนาของความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชนในช่วงระยะเวลา 4 ปีแรกของโครงการ โดยจำแนกความสัมพันธ์ออกเป็น 3 ด้าน คือ ธรรมชาติของกิจกรรมที่ผู้ปกครองและบุคลากรโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วม ทัศนคติของครูเกี่ยวกับครอบครัวและชุมชน และความเชื่อมโยงระหว่างการดำรงชีวิตในชุมชนกับการดำรงชีวิตในชุมชนกับการดำรงชีวิตตามหลักสูตรของนักเรียน ผลการศึกษาพบว่า ธรรมชาติโดยรวมของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับครอบครัวและ

ชุมชนได้เปลี่ยนแปลงจากเดิม ซึ่งไม่ค่อยเชื่อมโยงประสานงานกันไปสู่การมีความเชื่อมโยง และการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น ซึ่งผลจากการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงการ พัฒนาการที่สำคัญจำนวนมากที่เกิดขึ้นภายในความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน โรงเรียนและ ชุมชนผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นชีวิตการทำงานของผู้บริหาร โรงเรียนขนาดเล็การนำเอา แนวทางปฏิบัติแบบประชาธิปไตยไปใช้ในโรงเรียน และสุดท้ายก็คือความเป็นผู้นำของ ครูใหญ่

ฮาร์ริส (Harris. 1998 : 1437) ได้ศึกษาลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกลุ่มตัวอย่างในเมืองนามิเบียกับชุมชน โดยมีกรอบความคิดว่า “ความร่วมมือ ระหว่างโรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมส่งเสริมคุณภาพการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน” ผลการศึกษาพบว่า ก่อนที่นามิเบีย จะทำความตกลง ร่วมมือกับประเทศในทวีปยุโรป ชุมชนจะเป็นองค์กรที่มีบทบาทโดยตรงในการดูแลการจัด การศึกษา โดยการฝึกอบรมเยาวชนจะทำงานร่วมมือกับโรงเรียน ภายหลังมีการนำระบบการ จัดการศึกษาจากยุโรปมาใช้ในราวต้นศตวรรษที่ 18 ทำให้ชุมชนมีบทบาทในการจัดการศึกษา ลดลง แต่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านวิชาชีพ การเรียนการสอนเข้ามา มีบทบาท หน้าที่แทน ในช่วงนั้นกระทรวงศึกษาธิการของนามิเบียได้กำหนดเป้าหมายให้ทุกหน่วย เข้ามา มีบทบาทร่วมกันในการจัดการศึกษา และยังคงเน้นบทบาทสำคัญของชุมชนในการจัด การศึกษา โดยสรุปแล้วการศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการร่วมมือระหว่างผู้มี ส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาทุกฝ่าย เพื่อสร้างสรรค์และดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย ของวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาระดับชาติ

ศิริวัตร บุญประสพ. (ศิริวัตร บุญประสพ. 2541 : 45; อ้างอิงมาจาก Becerra. 1974 : 9887 – A) วิจัยเรื่องบทบาทและความเข้าใจระหว่างผู้บริหารกับตัวแทนของ ชุมชน ต่อการวิจัยปัญหาของโรงเรียน เขาได้เลือกปัญหาของโรงเรียนที่ต้องอาศัยการตัดสินใจ ร่วมกันของผู้บริหารและตัวแทนของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ทั้งสองฝ่ายพยายามที่จะทำความเข้าใจ และปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ และนโยบายที่ได้ตกลงกันไว้ นอกจากนี้ยังพบอีกว่า

1. ผู้บริหารต้องสนใจและเข้าใจความแตกต่างของชุมชน และต้องพร้อมที่จะ เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนได้ในทุกโอกาส
2. ทศนคติในทางที่ไม่พึงประสงค์ของแต่ละฝ่ายจะเป็นอุปสรรคต่อการ ปฏิบัติงาน
3. การให้ประชาชนหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของ โรงเรียน

จะต้องจัดเตรียมเข้าร่วมกับชุมชนมากขึ้นไป

4. ผู้บริหารจะต้องยอมรับในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และไม่ควรคาดหวังผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมกับชุมชนมากขึ้นไป

ฮาคานเนน (ธีระ ลูกอินทร. 2543 : 75 ; อ้างอิงมาจาก Hakanen. 1975 : 600

-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทของผู้ปกครองนักเรียนในด้านความร่วมมือ

1. ผู้ปกครอง ยังขาดความรู้ที่เพียงพอเกี่ยวกับความเป็นไปของโรงเรียน และการศึกษาได้เสนอแนะให้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มากขึ้น

2. การขาดข้อมูลข่าวสาร และการติดต่อภายในชุมชน ทำให้ผู้ปกครองขาดความร่วมมือกันภายในชุมชน

3. เครื่องมือที่ใช้ติดต่อไม่เพียงพอ มีข้อเสนอให้เร่งนโยบายการติดต่อระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จุดมุ่งหมาย ความรับผิดชอบ รายละเอียดเกี่ยวกับการเงิน เวลา และความจำเป็นด้านอื่น ๆ ของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ

เคลานีย์ (สุนันท์ คำจันทร์. 2544 : 75 ; อ้างอิงมาจาก Delaney. 200 : 2349 -

A) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการตัดสินใจสร้างหลักสูตรระดับท้องถิ่น โดยดัดแปลงขยายจากรูปแบบของ Hirschman โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบทัศนคติของผู้ปกครอง ในฐานะที่เป็นคณะกรรมการโรงเรียนในระบอบประชาธิปไตย และการรับรู้เกี่ยวกับช่องทางการสื่อสารที่ผู้มีสิทธิ์เรียกร้องต่าง ๆ ฟังพอใจและไม่ฟังพอใจ การศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้เรียกร้องอยากเข้ามามีบทบาทในการกำหนดหลักสูตรของโรงเรียน จำนวน 23 คน ผลการศึกษา พบว่า (1) มีความแตกต่าง ของวิสัยทัศน์ในด้านบทบาทหน้าที่ระหว่างผู้เรียกร้องกับนักการศึกษา จึงทำให้เกิดความตึงเครียดในการประชุมปรึกษาหารือกัน (2) ช่องทางในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นที่เน้นเรื่องราวของเด็กคนใดคนหนึ่ง หรือในสถานการณ์หนึ่ง และไม่ต้องทำให้เกิดการโต้แย้งกัน (3) การเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารแบบสองแนวทางอย่างเปิดเผยและดำเนินไปอย่างราบรื่นจะทำให้ผู้ปกครองมีการแสดงความคิดเห็นเพิ่มมากขึ้น และจะลดการเพิกเฉย และการถูกออกไปจากที่ประชุมได้ (4) ถ้าการตัดสินใจใด ๆ ไม่มีการสร้างกลไกที่ส่งเสริมกระตุ้นให้เกิดความเปิดเผยและมีเจตจำนงร่วมกันจะก่อให้เกิดการขัดแย้ง แลประท้วงกันได้มากขึ้นและ (5) ผู้เรียกร้องที่เป็นนักธุรกิจมีอาชีพจะซักถามให้ผู้บริหารเสนอแนวทางการแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและเป็นสังคมที่ขึ้นมากกว่าผู้เรียกร้องกลุ่มอื่น ๆ

โกลด์ (สุนันท์ คำจันทร์. 2544 : 75 ; อ้างอิงมาจาก Gold. 2000 : 2338-A) ได้ศึกษากระบวนการทางสังคมที่ชุมชนแห่งหนึ่งริเริ่มขึ้นในโรงเรียนชุมชน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาของเมืองฟิลาเดเฟีย เพื่อเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน และนักการศึกษา ให้เข้ามาเป็นหุ้นส่วนและร่วมมือกันในการจัดการศึกษาของโรงเรียนท้องถิ่นชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองส่วนมากเป็นผู้มีรายได้น้อย แนวความคิดของตนเองเคยถูกนักศึกษาละเลย ไม่เห็นความสำคัญ แต่เมื่อได้เข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ สามารถช่วยให้ผู้ปกครองทั้งหลายตระหนักถึงการเข้ามาในหุ้นส่วน และมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์การศึกษาของบุตรหลาน การจัดองค์กรในชุมชนจึงเป็นผลดี เนื่องจากเป็นตัวกลางระหว่างครอบครัวกับโรงเรียน ทำให้สามารถนำผู้ปกครองที่มีความรู้ความสามารถเข้าร่วมงานกับโรงเรียนได้ จึงถือว่าผู้ปกครองนักเรียนเป็นสมบัติมีค่าอย่างหนึ่ง ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่า การชักนำให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จึงเป็นการทำให้ผู้ปกครองเป็นสมบัติทางด้านวัฒนธรรมและสังคม ที่จะส่งเสริมช่วยเหลือในการจัดประสบการณ์ในการเรียนให้กับเยาวชนของท้องถิ่นได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

จากการศึกษางานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ จะเห็นว่า ความต้องการของผู้ปกครองนักเรียนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้การบริหารโรงเรียนประสบความสำเร็จ ผู้ปกครองนักเรียนจะมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียนเมื่อได้โอกาสเข้าร่วมกิจกรรมกับโรงเรียน การที่โรงเรียนประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองนักเรียนก็เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินการและสัมฤทธิ์ผลตามแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจผู้ปกครองนักเรียนให้มากขึ้น พร้อมกับหาวิธีการที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ปกครองนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างเต็มที่ต่อไป